

Ιστορία Β' Γυμνασίου

Πλάνα μαθημάτων

Διδάσκουσα καθηγήτρια: Άντζελα Λιάκου

Αγαπητοί γονείς-κηδεμόνες,

Με την παρούσα επιστολή θα ήθελα κατά πρώτον να ευχηθώ στα παιδιά μας, μια πολύ καλή σχολική χρονιά και κατά δεύτερον να σας ενημερώσω ότι επιθυμώ μια, όσο το δυνατόν, στενή επικοινωνία μαζί σας. Γνωρίζοντας τις δυσκολίες για συνεχή επαφή μεταξύ γονέων/κηδεμόνων-καθηγητών, λόγω διαφόρων υποχρεώσεων των πρώτων, σκέφτηκα να χρησιμοποιήσω ως μέσο επικοινωνίας μεταξύ μας τα πλάνα μαθημάτων που μοιράζω στους μαθητές μου ως βοήθημα για τη μελέτη του μαθήματος της ιστορίας και να σας ενημερώσω για τα ακόλουθα:

1. Τα πλάνα που θα βρείτε συγκεντρωμένα σ' αυτό το βοήθημα είναι μία προσωπική δουλειά, βασισμένη στο βιβλίο της ιστορίας της Β' Γυμνασίου, το οποίο διανέμεται δωρεάν από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων και σε καμία περίπτωση δεν το αντικαθιστούν. Η προσωπική μου άποψη και πρόταση για μια σωστή κι ολοκληρωμένη μελέτη του μαθήματος είναι η ακόλουθη:

α/ Οι μαθητές θα πρέπει να χρησιμοποιούν συνδυαστικά το βιβλίο και τα πλάνα τους, εφόσον αυτό τους εξυπηρετεί. Φυσικά, δεν είναι υποχρεωμένοι να μελετούν από τα πλάνα, αν αυτό τους δυσκολεύει ή δεν τους εξυπηρετεί.

β/ Εφόσον θέλουν να αξιοποιήσουν τα πλάνα, προτείνω η χρήση τους να γίνεται με τον ακόλουθο τρόπο:

- i. Διαβάζουμε 2-3 φορές **καλά** το μάθημα από το βιβλίο.
- ii. Διαβάζουμε μία παράγραφο από το βιβλίο και την ξαναδιαβάζουμε από το πλάνο.
- iii. Έχοντας πάντα ανοικτό το βιβλίο δίπλα μας, ώστε να ανατρέξουμε σε αυτό όταν μας δυσκολεύει κάποια πρόταση από το πλάνο, αρχίζουμε να μαθαίνουμε το μάθημα.
- iv. **ΠΡΟΣΟΧΗ!!!!** Ένα συνηθισμένο λάθος μελέτης που έχει αρνητικό αντίκτυπο στην επίδοση των μαθητών είναι το ακόλουθο: το μικρό μέγεθος των παραγράφων των πλάνων τους ξεγελά, γιατί διαβάζουν την κάθε παράγραφο ξεχωριστά, χωρίς να επαναλαμβάνουν τις προηγούμενες. Έτσι, όταν τελειώνουν τη μελέτη τους, νομίζουν ότι έχουν μελετήσει, όμως στην πραγματικότητα, το μόνο που έχει μείνει στο μυαλό τους είναι η τελευταία παράγραφος. Για να αποφύγουμε το λάθος αυτό, πρέπει κάθε φορά που προχωράμε στην επόμενη παράγραφο, να επαναλαμβάνουμε και τις προηγούμενες. Δηλαδή: Διαβάζουμε την πρώτη παράγραφο. Αφού είμαστε σίγουροι ότι την κατανοήσαμε και μπορούμε να την αποδώσουμε, διαβάζουμε τη δεύτερη. Μόλις κατανοήσουμε και αποδώσουμε κι αυτήν, επαναλαμβάνουμε και τις δύο παραγράφους. Όταν πάμε στην τρίτη, αφού ακολουθήσουμε την ίδια διαδικασία, βεβαιωνόμαστε ότι μπορούμε να αποδώσουμε και τις τρεις μαζί κ.ο.κ.

Είναι αυτονόητο, ότι ο μαθητής μπορεί να υιοθετήσει ένα δικό του τρόπο εμπέδωσης. Φυσικά δεν απαιτείται «παπαγαλίστικη» εκμάθηση των παραγράφων, ούτε συγνή απομνημόνευση. Μπορεί κάλλιστα να αποδώσει με δικά του λόγια το κάθε μάθημα και να το εμπλουτίσει προσθέτοντας γνώσεις που έχει αποκτήσει από άλλες πηγές και, φυσικά, και την προσωπική του άποψη και κρίση.

γ/ Ένας άλλος τρόπος μελέτης είναι να προσπαθούμε να απαντήσουμε τις ερωτήσεις που βρίσκονται δίπλα στην κάθε παράγραφο. Όταν μπορούμε να απαντήσουμε σε όλες τις ερωτήσεις, τότε σίγουρα έχουμε κατανοήσει το μάθημα.

2. Μετά τα πλάνα θα βρείτε φύλλα αξιολόγησης των μαθητών αλλά και επικοινωνίας μεταξύ μας. Δεδομένου ότι εξετάζω όλους τους μαθητές κάθε φορά, σε κάθε μάθημα είτε με προφορική είτε με γραπτή εξέταση, μέσα από τα φύλλα αυτά, εγώ θα σας ενημερώνω για την επίδοση των παιδιών σας στο μάθημά μου σε καθημερινή βάση κι εσείς θα μπορείτε να μου γράφετε κάποιο σχόλιο στην τελευταία σελίδα των πλάνων η οποία αφορά στα δικά σας σχόλια, αν το επιθυμείτε. Ωστόσο, θα σας παρακαλούσα να υπογράφετε κάθε φορά την αξιολόγηση, για να ενημερώνομαι κι εγώ με τη σειρά μου ότι λάβατε γνώση για την εξέταση της ημέρας.

Πιστεύω ότι μια καλή και τακτική συνεργασία μεταξύ μας θα βοηθήσει τα παιδιά μας στη φετινή τους πορεία. Για το λόγο αυτό είμαι στη διάθεσή σας για οποιαδήποτε περαιτέρω διευκρίνιση χρειάζεστε ή για οποιαδήποτε πρόταση ή απορία θέλετε να μου υποβάλετε.

Με εκτίμηση
Άντζελα Λιάκου

Έλαβα γνώση

Ο γονέας/κηδεμόνας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1
I. Η ΜΕΤΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
1. ΑΠΟ ΤΗ ΡΩΜΗ ΣΤΗ ΝΕΑ ΡΩΜΗ

	<u>Ίδρυση Βυζαντίου</u>
Ερώτ. 1 <i>Ποιος ήταν ο πρώτος αυτοκράτορας του Βυζαντίου και πώς το δημιούργησε;</i>	Αυτοκράτορας Βυζαντίου: Κωνσταντίνος Α΄ Μέτρα Κωνσταντίνου Α΄ για να ανορθώσει το κράτος του: <ol style="list-style-type: none"> 1. Ίδρυση Κωνσταντινούπολης 2. Αναγνώριση χριστιανισμού 3. Διάκριση πολιτικής και στρατιωτικής εξουσίας 4. Κοπή χρυσού νομίσματος
	<u>A. Ίδρυση Κωνσταντινούπολης</u>
Ερώτ. 2 <i>Γιατί ο Κωνσταντίνος ίδρυσε την Κωνσταντινούπολη στην Ανατολή;</i>	Ο Κωνσταντίνος: <ol style="list-style-type: none"> 1. Νικά τον Λικίνιο (= αύγουστος στο ανατολικό τμήμα) → Κωνσταντίνος: μονοκράτορας (324) 2. Ίδρύει την Κωνσταντινούπολη σε στρατηγική θέση (= αρχαίο Βυζάντιο) (Ασία - Ευρώπη, Εύξεινος - Μεσόγειος) γιατί η ανατολή έχει: <ol style="list-style-type: none"> α/ ακμαίο πληθυσμό και οικονομία β/ περισσότερους Χριστιανούς (στους οποίους στηρίζεται πολιτικά) γ/ Θρησκευτικές συγκρούσεις δ/ δυνατότητα ευκολότερης απόκρουση των Γότθων και των Περσών
Ερώτ. 3 <i>Σύμφωνα με ποια πρότυπα φτιάχτηκε η νέα πόλη; Πότε εγκαινιάστηκε; Ποια εξέλιξη είχε πληθυσμιακά;</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Μοντέλο οικοδόμησης: Ρώμη: Φόρουμ (=πλατεία), τείχη, λεωφόροι, έργα τέχνης, Ιερόν Παλάτιον (= κτίριο Συγκλήτου), εκκλησίες, λουτρά, δεξαμενές 2. 11-5-330: Εγκαίνια Κωνσταντινούπολης (= Νέα Ρώμη) 3. Ραγδαία αύξηση πληθυσμού: 5^{ος} αι. 150.000 6^{ος} αι. 300.000 (Ιουστινιανός Α΄)
	<u>B. Θρησκευτική πολιτική</u>
Ερώτ. 4 <i>Ποια θρησκευτική πολιτική ακολουθεί ο Κωνσταντίνος;</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ο Κωνσταντίνος αν και δεν ακολουθεί ξεκάθαρη θρησκευτική πολιτική λόγω της αντίστασης των οπαδών της αρχαίας θρησκείας ωστόσο: <ol style="list-style-type: none"> α/ Στηρίζεται στους Χριστιανούς (γιατί πληθυσμιακά είναι οι περισσότεροι) β/ 312: Νικά τον Μαξέντιο γ/ Βάζει το Χριστόγραμμα (= μονόγραμμα του Χριστού) στα νομίσματα δ/ Φτιάχνει ευνοϊκούς νόμους για τους Χριστιανούς 2. 313: Διάταγμα των Μεδιολάνων: Αναγνώριση του Χριστιανισμού → <ol style="list-style-type: none"> α/ Παύση διωγμών χριστιανών (324) β/ Χριστιανοί + άλλες θρησκείες = ίσα δικαιώματα 3. 325: Α΄ Οικουμενική Σύνοδος στη Νίκαια της Βιθυνίας: Συνάντηση όλων των επισκόπων του Οικουμενικού Ρωμαϊκού Κράτους και διατύπωση διδασκαλίας της Εκκλησίας για τις αιρέσεις

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

II. ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

1. Ο ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

<p>Ερώτ. 1 Τι γνωρίζετε για τον Ιουστινιανό και το πολιτικό του πρόγραμμα;</p>	<p>A. Πολιτική του Ιουστινιανού</p> <p>Ιουστινιανός Α΄ :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ένας από τους σημαντικότερους ηγέτες της πρώιμης βυζαντινής ιστορίας (6^{ος} αι.) 2. Πολιτικό του πρόγραμμα: Ένα <u>κράτος</u>, μια <u>θρησκεία</u>, μια <u>νομοθεσία</u> <p>Τρόπος εφαρμογής προγράμματος (με τη βοήθεια της συζύγου του Θεοδώρας):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Καταστολή της εξέγερσης των δήμων¹ του Ιπποδρόμου (= Πράσινοι + Βένετοι = σωματεία με πολιτική ισχύ) + του λαού της Κωνσταντινούπολης (= Στάση του Νίκα (532))² 2. Ενίσχυση της αυτοκρατορικής εξουσίας 3. Περιορισμός της δύναμης των δήμων 4. Προσπάθεια περιορισμού της δύναμης των μεγάλων γαιοκτημόνων με αυστηρούς νόμους 5. Προσπάθεια προστασίας των ελεύθερων αγροτών (χρήσιμοι γιατί πληρώνουν φόρους) 6. Προσπάθεια επιβολής της Ορθοδοξίας στην αυτοκρατορία <ol style="list-style-type: none"> α/ Καταδίωξη οπαδών των αιρέσεων και της αρχαίας θρησκείας β/ Αναστολή της λειτουργίας της Νεοπλατωνικής Ακαδημίας στην Αθήνα γ/ Προσπάθεια διάδοσης του Χριστιανισμού και σε άλλους λαούς (Καύκασος + Ανατολική Αφρική) 7. Κωδικοποίηση Ρωμαϊκού Δικαίου με τις ακόλουθες εκδόσεις: <ol style="list-style-type: none"> α/ Ιουστινιάνειος Κώδικας = Βάση του Δικαίου της Νεότερης Ευρώπης β/ Πανδέκτης (γνώμες ρωμαίων νομικών) γ/ Εισηγήσεις (εγχειρίδιο για αρχάριους σπουδαστές της Νομικής) δ/ Νεαρές (νέοι νόμοι)
<p>Ερώτ. 2 Τι γνωρίζετε για την εξωτερική πολιτική του Ιουστινιανού;</p>	<p>B. Εξωτερική πολιτική</p> <p>Προσπάθεια αποκατάστασης της Ρωμαϊκής Οικουμένης (= Ρωμαϊκή εξουσία στη Δύση):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Διάλυση Βανδαλικού Βασιλείου (Β. Αφρική) 2. Κατάκτηση του Οστρογοθικού Βασιλείου (με σκληρούς αγώνες) 3. Ανάκτηση νοτιανατολικών παράκτιων περιοχών από το Βησιγοθικό Βασίλειο (Ισπανία) 4. Συνθήκη του 562: Αποκατάσταση σχέσεων Βυζαντίου - Περσίας <p>Ωστόσο: Εισβολές των Σλάβων και άλλων λαών στις ευρωπαϊκές επαρχίες. Ο Ιουστινιανός είναι πολύ φιλόδοξος. Οι πόλεμοι εξαντλούν οικονομικά το κράτος και εξασθενούν τη διεθνή του θέση → εδαφική ακεραιότητα σε κίνδυνο</p>

¹ **Δήμοι** = λαϊκές μάζες

² Η **Στάση του Νίκα** (Κωνσταντινούπολη, **532**): Στο Βυζάντιο υπήρχαν οργανώσεις φιλάθλων, ειδικά για τις αρματοδρομίες: οι Βένετοι (Γαλάζιοι), οι Κόκκινοι (Ρούσσοι), οι Πράσινοι και οι Λευκοί. Αυτές που είχαν κάποια επιρροή ήταν οι Βένετοι και οι Πράσινοι. Ενσωμάτωναν στοιχεία συμμοριών και πολιτικών κομμάτων. Ο Ιουστινιανός ήταν υποστηρικτής των Βένετων, τουλάχιστον μέχρι τη Στάση. Το 531, μέλη των Βένετων και των Πράσινων είχαν συλληφθεί για δολοφονία. Οι Βένετοι και οι Πράσινοι, ήθελαν να απαλλαγούν πλήρως. Στις 11 Ιανουαρίου, εισέβαλαν στη φυλακή και πυρπόλησαν περιοχές της Κωνσταντινούπολης, χρησιμοποιώντας ως σύνθημα την αγωνιστική ιαχή *Νίκα*. Ο Ιουστινιανός τους κατέστειλε.

	Γ. Κτίσματα και Αγία Σοφία
Ερώτ. 3 <i>Τι είδους κτίσματα κατασκεύασε ο Ιουστινιανός;</i>	Κατασκευή: 1. φρουρίων και τειχών (άμυνα) 2. ναών (θρησκεία) 3. δημοσίων έργων (δρόμοι, γέφυρες κλπ.) 4. Αγίας Σοφίας (= λαμπρότερο κτίσμα βυζαντινής τέχνης): α/ Αρχιτέκτονες: Ανθέμιος (Τράλλεις) + Ισιδωρος (Μίλητος Μ. Ασίας) β/ Βασιλική μετά τρούλου γ/ Συνδυασμός βασιλικών (μακρόστενα) και περίκεντρων κτιρίων (κυκλικά ή πολυγωνικά) δ/ Κτίριο σχεδόν τετράγωνο ε/ Τεράστιος τρούλος που μοιάζει να κρέμεται από τον ουρανό

ΙΣΤΟΡΙΑ Β' - ΠΑΝΑΓΙΩΝ
 ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΠΑΝΑΓΙΩΝ
 ΑΝΤΖΕΛΑ ΛΙΑΚΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

II. ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

2. Ο ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ ΚΑΙ Η ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΤΟΥ (610 - 717): ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΚΑΙ ΑΓΩΝΑΣ ΕΠΙΒΙΩΣΗΣ

	A. Το Βυζάντιο σε κρίση
Ερώτ. 1 <i>Ποια αίτια οδηγούν σε κρίση το Βυζάντιο;</i>	6 ^{ος} αι. (τέλος) - 7 ^{ος} αι. (αρχές): Κρίση στο Βυζάντιο: <u>Αίτια:</u> 1. Λοιμοί 2. Σεισμοί 3. Κακές σοδειές 4. Εισβολές στα εδάφη της αυτοκρατορίας α/ Οι Σλάβοι κατακλύζουν τις ευρωπαϊκές επαρχίες β/ Οι Πέρσες φτάνουν στις ακτές του Βοσπόρου
Ερώτ. 2 <i>Ποιες συνέπειες είχε η κρίση του Βυζαντίου;</i>	<u>Συνέπειες:</u> 1. Εγκατάλειψη και παρακμή πόλεων 2. Μείωση του πληθυσμού 3. Υποχώρηση του εμπορίου 4. Υποχώρηση της νομισματικής κυκλοφορίας 5. Παραμέληση του στρατού
Ερώτ. 3 <i>Πώς βοηθάει ο Ηράκλειος το Βυζάντιο;</i>	Έργο Ηράκλειου (+Δυναστείας του): 1. Κινητοποίηση όλων των δυνάμεων του κράτους } 2. Ριζική μεταρρύθμιση } Αποτροπή καταστροφής
	B. Η αντεπίθεση του Ηρακλείου
Ερώτ. 4 <i>Πώς αντιδρά ο Ηράκλειος για να σώσει το Βυζάντιο;</i>	Ο Ηράκλειος ως στρατηγός και αυτοκράτορας: 1. Ηγείται του στρατού + αναδιοργανώνει το στράτευμα (η εκκλησία βοηθάει οικονομικά) 2. Επιχειρεί συνέχεια εκστρατείες εναντίον των Περσών (622-628): α/ Συντρίβει τους Πέρσες στη μάχη της Νινευή και παίρνει πίσω όλες τις βυζαντινές επαρχίες στην Εγγύς Ανατολή β/ Αποτρέπει την πολιορκία της Κωνσταντινούπολης από Πέρσες, Αβάρους και Σλάβους (626) 3. Κάνει εκστρατείες θρησκευτικού χαρακτήρα για να πάρει πίσω από τους Πέρσες τον Τίμιο Σταυρό
	Γ. Θέματα και εξελληνισμός του κράτους
Ερώτ. 5 <i>Πώς οργάνωσαν τη Μ. Ασία οι διάδοχοι του Ηρακλείου;</i>	Αραβικές κατακτήσεις κατά τα τελευταία χρόνια της βασιλείας του Ηρακλείου αναγκάζουν τους διαδόχους του να κάνουν τις εξής αλλαγές στη Μ. Ασία: 1. Θέματα = Διοικητικές περιφέρειες με δικό τους στρατό = Θεματικός στρατός (όχι μισθοφορικός) που αποτελείται από: I. Στρατιώτες = ελεύθεροι αγρότες στους οποίους το κράτος παραχωρεί στρατιωτικά κτήματα ή στρατιωτόπια . Με τα έσοδά τους: α/ Συντηρούν τις οικογένειές τους β/ Αγοράζουν όπλα γ/ Καλύπτουν τα έξοδα των εκστρατειών II. Στρατηγός : α/ είναι πολιτικός και στρατιωτικός διοικητής των επαρχιών β/ ασκεί ανώτατη εξουσία μέσα στα όρια του θέματος
Ερώτ. 6 <i>Πώς ολοκληρώνεται ο εξελληνισμός της κρατικής διοίκησης;</i>	2. Ολοκλήρωση του εξελληνισμού της κρατικής διοίκησης: α/ Τα ελληνικά = επίσημη γλώσσα στην πολιτική και στρατιωτική διοίκηση β/ Αντικατάσταση ρωμαϊκών τίτλων από ελληνικούς γ/ Υιοθέτηση του τίτλου « βασιλεύς » από τον Ηράκλειο με την προσθήκη «πιστός έν Χριστώ» → Τέλος της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας + αρχή ελληνικής Βυζαντινής Αυτοκρατορίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

I. Ο ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ

1.+2. ΟΙ ΣΛΑΒΟΙ, ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

	<u>Οι Άβαροι</u>
Ερώτ. 1 <i>Τι γνωρίζετε για τους Άβαρους;</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. είναι Ούννοι 2. ιδρύουν πανίσχυρη αυτοκρατορία (τέλη 6^{ου} αιώνα) 3. επιτίθενται συχνά στα βαλκανικά εδάφη του Βυζαντίου (μαζί με τους Σλάβους) 4. πολιορκούν πολλές φορές τη Θεσσαλονίκη (χωρίς επιτυχία)
	<u>Οι Σλάβοι</u>
Ερώτ. 2 <i>Τι γνωρίζετε για τους Σλάβους του 6^{ου} αιώνα;</i>	A. τον 6^ο αιώνα: <ol style="list-style-type: none"> 1. είναι νομάδες 2. έχουν δική τους πολιτική οργάνωση 3. κατοικούν στα βόρεια του Δούναβη 4. επιτίθενται στο Βυζάντιο 5. επηρεάζονται από τους Άβαρους (τέλη 6^{ου}-αρχές 7^{ου} αιώνα)
Ερώτ. 3 <i>Τι γνωρίζετε για τους Σλάβους του 7^{ου} αιώνα;</i>	B. τον 7^ο αιώνα: <ol style="list-style-type: none"> 1. εγκαθίστανται σε εδάφη της σημερινής ηπειρωτικής Ελλάδας 2. ιδρύουν σκλαβηνίες (= αυτόνομες περιοχές σε ελληνικό έδαφος) 3. εμποδίζουν την ομαλή επικοινωνία της Κωνσταντινούπολης με τις ευρωπαϊκές επαρχίες του Βυζαντίου και κυρίως τη Θεσσαλονίκη (επιτίθενται και λεηλατούν) 4. αναπτύσσουν οικονομικές + κοινωνικές σχέσεις με τους Έλληνες κι επηρεάζονται από τον πολιτισμό τους 5. εξελληνίζονται σε τρία στάδια: <ol style="list-style-type: none"> α/ υποτάσσονται στρατιωτικά στο Βυζάντιο β/ εκχριστιανίζονται γ/ αφομοιώνονται κοινωνικά και εθνολογικά
	<u>Οι Βούλγαροι</u>
Ερώτ. 4 <i>Τι γνωρίζετε για την ίδρυση του Βουλγαρικού κράτους;</i>	A. <u>Ίδρυση Βουλγαρικού Κράτους</u> Οι Βούλγαροι: <ol style="list-style-type: none"> 1. προέρχονται από την Ασία 2. έχουν καλή πολιτική και στρατιωτική οργάνωση 3. καταλαμβάνουν την περιοχή μεταξύ Δούναβη και Αίμου (680) 4. υπογράφουν ειρήνη με τον Κωνσταντίνο Δ' → <ol style="list-style-type: none"> α/ το Βυζάντιο τους πληρώνει φόρους β/ έμμεση αναγνώριση βουλγαρικού κράτους 5. προσπαθούν να υποτάξουν τους σλαβικούς πληθυσμούς των περιοχών που κατοικούν 6. δημιουργούν το βουλγαρικό έθνος = εθνογένεση Βουλγάρων = (λιγότεροι αλλά ισχυρότεροι) Βούλγαροι (όνομα + οργάνωση) + (περισσότεροι) Σλάβοι (γλώσσα)
Ερώτ. 5 <i>Ποιες είναι οι σχέσεις μεταξύ Βουλγάρων και Βυζαντίου;</i>	B. <u>Σχέσεις με το Βυζάντιο</u> <ol style="list-style-type: none"> 1. πόλεμοι 2. εμπορικές συναλλαγές (σε περίοδο ειρήνης) 3. η ελληνική = επίσημη γλώσσα των Βουλγάρων 4. οι Βούλγαροι εκχριστιανίζονται → βελτίωση σχέσεων με το Βυζάντιο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

II. Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΑ

1. Η ΕΞΑΠΛΩΣΗ ΤΩΝ ΑΡΑΒΩΝ

<p>Ερωτ. 1 Τι είναι το Ισλάμ; Ποιος το ίδρυσε και τι διδάσκει;</p>	<p>A. Ίδρυση και αρχές του Ισλάμ</p> <p>Ισλάμ (= πίστη και αφοσίωση στο θέλημα του Θεού) → Θρησκεία των Αράβων.</p> <p>1. Μονοθεϊστική Θρησκεία (= πίστη σε έναν μόνο Θεό).</p> <p>2. Ίδρυτής: Μωάμεθ (= προφήτης):</p> <p>α. Ταξιδεύοντας στην Εγγύς Ανατολή, γνώρισε τον Χριστιανισμό και τον Ιουδαϊσμό → από αυτές τις δύο θρησκείες έφτιαξε το Ισλάμ</p> <p>β. 622: Διώχτηκε από τη Μέκκα (πατρίδα του) + πήγε στη Μεδίνα → απέκτησε οπαδούς</p> <p>622: έτος της Εγίρας (= αποδημία) → αφετηρία του χρονολογικού συστήματος των Αράβων</p> <p>3. Πιστοί: Μουσλίμ</p> <p>4. Ιερό βιβλίο: Κοράνι (=λόγος Θεού). Διδάσκει:</p> <p>α. Διάδοση του Ισλάμ με ιερό πόλεμο (=τζιχάντ)</p> <p>β. Προστασία Χριστιανών και Ιουδαίων</p> <p>γ. Νεκροί Μουσλίμ κατά τον πόλεμο = μάρτυρες της πίστης → θέση στον Παράδεισο</p>
<p>Ερωτ. 2 Πώς επεκτάθηκαν οι Άραβες;</p>	<p>B. Η επέκταση - Παράγοντες και συνέπειες</p> <p>A. Επέκταση</p> <p>1. 634: Επίθεση Αράβων στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Αρχηγός: χαλίφης (=τοποτηρητής και διάδοχος του Μωάμεθ)</p> <p>2. 636: Μάχη Γιαρμούκ: Νίκη Αράβων</p> <p>3. Επόμενες κατακτήσεις: Παλαιστίνη, Συρία, Αίγυπτος, Μεσοποταμία, Περσία, Καρχηδόνα, οροσειρά Ταύρου, Γιβραλτάρ, Ισπανία (μεγαλύτερο μέρος)</p> <p>4. 732: Ο μαγιорδόμος (=αυλάρχης) των Φράγκων τους σταματά στο Πουατιέ (Πυρηναία, Γαλλία)</p> <p>5. Διεκδίκηση Μεσογείου → κατακτήσεις: Κύπρος, Ρόδος, Κως, Χίος, Κύζικος, Κρήτη και Σικελία</p> <p>6. Δύο αποτυχημένες πολιορκίες Κωνσταντινούπολης (674-678 και 717-718)</p>
<p>Ερωτ. 3 Για ποιους λόγους έχασαν οι Βυζαντινοί και ποια ήταν η συνέπεια;</p>	<p>B. Λόγοι ήττας Βυζαντινών</p> <p>1. Εξάντληση λόγω μακροχρόνιων πολέμων με τους Πέρσες</p> <p>2. Αντίθεση μεταξύ κέντρου και ανατολικών επαρχιών, οι οποίες υποστήριζαν τον Μονοφυσιτισμό (=αίρεση)</p> <p>Γ. Συνέπειες</p> <p>1. Νέο κράτος = Χαλιφάτο (=Αραβικό κράτος)</p> <p>2. Διάσπαση μεσογειακού κόσμου</p> <p>3. Εδαφική συρρίκνωση (=μειώνονται τα εδάφη)</p> <p>4. Απώλεια σημαντικών αστικών κέντρων</p> <p>5. Ερήμωση περιοχών της αυτοκρατορίας</p> <p>6. Μείωση αγροτικής παραγωγής</p> <p>7. Πλήγμα στο εμπόριο</p>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

II. Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΑ

2. ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜ

	A. Ανάπτυξη του εμπορίου
Ερώτ. 1 <i>Πώς αναπτύσσεται το εμπόριο στο Ισλάμ;</i>	<p>1. Μέσα 8^{ου} αιώνα: Άραβες + Εβραίοι = διεθνές εμπόριο (σε μεγάλες πόλεις)</p> <p>2. Μέσα 9^{ου} αιώνα: Ίδρυση αποικιών από τους Άραβες σε:</p> <ul style="list-style-type: none"> α/ ακτές των Ινδιών β/ ΝΑ Ασία γ/ Κίνα <p style="text-align: right;">} → Μεταφορά μπαχαρικών και ειδών πολυτελείας στο Βυζάντιο</p> <p>3. 10^{ος} αιώνας: Δυναστεία των Φατιμιδών (Αίγυπτος): εμπορικές σχέσεις με Ινδίες</p> <p>4. Καινοτομίες των εμπόρων του Ισλάμ που διευκολύνουν τις συναλλαγές:</p> <ul style="list-style-type: none"> α/ συγκρότηση εμπορικών εταιρειών β/ επινόηση εμπορικής επιταγής (= τσεκ) γ/ ανάπτυξη πιστωτικού συστήματος (τράπεζες και ανταλλαγή συναλλάγματος)
	B. Γράμματα, επιστήμες και τέχνες
Ερώτ. 2 <i>Πώς αναπτύσσονται τα γράμματα στο Ισλάμ;</i>	<p>Ανάπτυξη γραμμάτων και τεχνών σε μεγάλες πόλεις του Ισλάμ (π.χ. Κόρδοβα, Βαγδάτη)</p> <p>I. Γράμματα:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ίδρυση βιβλιοθηκών και πανεπιστημίων 2. βιβλιοπωλεία 3. χαλίφες = συλλέκτες χειρογράφων 4. μετάφραση Ινδών, Περσών και Ελλήνων συγγραφέων
Ερώτ. 3 <i>Πώς αναπτύσσονται οι τέχνες στο Ισλάμ;</i>	<p>II. Τέχνες:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. τεχνική, τεχνίτες και υλικά από το Βυζάντιο 2. ανεικονική νοοτροπία (= χωρίς εικόνες) 3. κατασκευή τεμένων (= τζαμιά) 4. μικροτεχνίες
	Γ. Επίδραση του αραβικού πολιτισμού
Ερώτ. 4 <i>Ποιες επιστήμες επηρεάζονται από τον Αραβικό πολιτισμό;</i>	<p>Επιρροή του Ισλάμ:</p> <p>A. Στις επιστήμες:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Μαθηματικά (ινδική αρίθμηση) 2. Γεωγραφία (οργάνωση μακρινών ταξιδιών) 3. Αστρονομία (υπολογισμός ακριβούς τροχιάς ήλιου και πλανητών) 4. Χημεία (ανακάλυψη οινόπνεύματος και θειικού οξέος) 5. Ιατρική (νέα φάρμακα, πολύπλοκες εγχειρήσεις)
Ερώτ. 5 <i>Τι φέρνουν οι Άραβες στην καθημερινή ζωή του Βυζαντίου;</i>	<p>B. Στην καθημερινή ζωή οι Άραβες φέρνουν στο Βυζάντιο:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. το χαρτί 2. πολλές καλλιέργειες (βαμβάκι, λεμόνι, βερίκοκο κ.α.) 3. πολλές αραβικές λέξεις στις ευρωπαϊκές γλώσσες (π.χ. τσεκ, αλκοόλ, ταρίφα κ.α.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Ι. ΠΑΓΙΩΣΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗ Μ. ΑΣΙΑ 1. Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ-ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

	A. Παγίωση και επέκταση των αλλαγών
Ερώτ. 1 <i>Πώς οργανώνεται το ελληνικό Βυζαντινό κράτος από τον 7^ο έως τον 9^ο αιώνα;</i>	<p>7^{ος} αιώνας: απομάκρυνση Βυζαντίου από το ρωμαϊκό παρελθόν του</p> <p>8^{ος}-9^{ος} αιώνας: δυναστεία Ισαύρων (717-802) και Αμορίου (802-867): διαμόρφωση μεσαιωνικού ελληνικού Βυζαντινού Κράτους:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. σταθεροποίηση συνόρων Βυζαντίου-χαλιφάτου <ol style="list-style-type: none"> α/ στεριά: Μ. Ασία β/ θάλασσα: Κιλικία-Κύπρος-Κρήτη 2. αντεπίθεση Βυζαντίου στη Μ. Ασία 3. επιτυχημένη αντιμετώπιση των Βουλγάρων 4. αφομοίωση σλάβικων πληθυσμών 5. ενίσχυση ελληνικότητας Βυζαντίου 6. περιορισμός της λατινικής γλώσσας 7. καλύτερη οργάνωση κεντρικών διοικητικών υπηρεσιών → καλύτερη εξωτερική πολιτική
Ερώτ. 2 <i>Τι εξέλιξη έχουν τα θέματα, ο στρατηγός και ο θεματικός στρατός;</i>	<p>8. i. Θέματα:</p> <ol style="list-style-type: none"> α/ γενίκευση στη Μ. Ασία β/ επέκταση στα Βαλκάνια <p>ii. Στρατηγός-διοικητής θέματος: πολλή δύναμη στα χέρια του → επικίνδυνος → συχνές οργανώσεις εξεγέρσεων</p> <p>iii. Θεματικός στρατός (= στρατιώτες-αγρότες): Συνέπειες:</p> <ol style="list-style-type: none"> α/ περιορισμός μισθοφόρων β/ κυριαρχία μικρής και μεσαίας αγροτικής ιδιοκτησίας
	B. Ανάκαμψη της οικονομίας
Ερώτ. 3 <i>Πώς ανακάμπτει η οικονομία του Βυζαντίου τον 8^ο και 9^ο αιώνα;</i>	<p>8^{ος} αιώνας: Κωνσταντίνος Ε΄:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Οικονομική ανάκαμψη 2. Αύξηση πληθυσμού 3. Αύξηση κρατικών εσόδων 4. Ανάκαμψη εμπορίου και βιοτεχνίας 5. Οικονομία: κυρίως αγροτική <p>9^{ος} αιώνας: Νικηφόρος Α΄: τολμηρά οικονομικά μέτρα (= κακώσεις) Στόχος: 1. Ανάκαμψη εμπορίου 2. Αύξηση των εσόδων του κράτους</p>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

I. ΠΑΓΙΩΣΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗ Μ. ΑΣΙΑ

2. Η ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗ ΕΠΟΧΗ: ΟΙ ΕΡΙΔΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

	<p>A. Ορισμός, πρωτεργάτες και παράγοντες</p> <p>(αρχές) 8^{ος} - (μέσα) 9^{ος} αιώνας: Εικονομαχία (= διαμάχη για τις εικόνες: να λατρεύονται ή όχι;) → Απαγόρευση εικόνων</p> <p style="text-align: center;">Εικονομάχοι (ενάντιοι) ≠ Εικονολάτρεις (υπερασπιστές)</p> <p>Εικονομάχοι : Λέων Γ΄ και Κωνσταντίνος Ε΄ :</p> <p>Λόγοι: 1. Υποστηρίζουν την ανεικονική αντίληψη (επίδραση από Ιουδαϊσμό + Ισλάμ)</p> <p style="padding-left: 20px;">2. Δεισιδαιμονίες + υπερβολές σχετικά με τη λατρεία των εικόνων</p> <p style="padding-left: 20px;">3. Θέλουν να περιορίσουν την επιρροή των μοναχών</p> <p style="padding-left: 20px;">4. Αντίληψη ότι οι νίκες των εχθρών του Βυζαντίου είναι η δίκαιη οργή του Θεού για την Εικονομαχία</p> <p>Εικονολάτρης: Ιωάννης ο Δαμασκηνός (μεγάλος θεολόγος της εποχής)</p>
	<p>B. Φάσεις Εικονομαχίας</p>
<p>Ερώτ. 2 Τι γνωρίζετε για την πρώτη φάση της Εικονομαχίας;</p>	<p>I. Πρώτη φάση (726-787):</p> <p>1. Απομάκρυνση της εικόνας του Χριστού από τη Χαλκή Πύλη της Κωνσταντινούπολης → διαμαρτυρίες λαού → αυτοκρατορικό διάταγμα κατά των εικόνων → εξορίες, φυλακίσεις και δημεύσεις περιουσιών των εικονολατρών (ή εικονόφιλων)</p> <p>2. Ο Κωνσταντίνος Ε΄ : α/ τρομοκρατεί τους μοναχούς β/ καταστρέφει τις μονές που υποστηρίζουν τις εικόνες</p> <p>3. Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδος (787): Αποκατάσταση των εικόνων από την αυτοκράτειρα Ειρήνη την Αθηναία → Τιμητική (μόνο) προσκύνηση των εικόνων (= προσκυνάμε το πρόσωπο που απεικονίζεται και όχι το αντικείμενο «εικόνα»)</p>
<p>Ερώτ. 3 Τι γνωρίζετε για τη δεύτερη φάση της εικονομαχίας;</p>	<p>II. Δεύτερη φάση (815-843):</p> <p>1. Λέων Ε΄ ο Αρμένιος: η εικονολατρία φταίει για τις ήττες του Βυζαντίου →</p> <p>2. Σύνοδος του 843: αποκατάσταση και αναστήλωση των εικόνων από την αυγούστα Θεοδώρα</p>
	<p>Γ. Σημασία της ήττας των εικονομάχων (ή εικονοκλαστών)</p>
<p>Ερώτ. 4 Τι σημασία έχει για το Βυζάντιο η ήττα των εικονομαχών;</p>	<p>Αποκατάσταση + αναστήλωση των εικόνων =</p> <p>1. Νίκη της ελληνικής πνευματικής παράδοσης</p> <p>2. Τερματισμός θρησκευτικών διαμαχών</p> <p>3. Καλή συνεργασία Κράτους + Εκκλησίας</p> <p>4. Αύξηση και πλουτισμός μοναστηριών</p> <p>5. Περιορισμός υπερβολών στη λατρεία εικόνων και λειψάνων</p>
	<p>Δ. Συνέπειες της εικονομαχίας</p>
<p>Ερώτ. 5 Ποιες είναι οι συνέπειες της εικονομαχίας;</p>	<p>Διχασμός Βυζαντίου: συνέπειες:</p> <p>1. Κακό αντίκτυπο στην εξωτερική πολιτική</p> <p>2. Δυσaréσκεια Εκκλησίας της Ρώμης →</p> <p style="padding-left: 20px;">α/ διακοπή σχέσεων με τους εικονομάχους βυζαντινούς αυτοκράτορες</p> <p style="padding-left: 20px;">β/ στροφή προς τους Φράγκους ηγεμόνες (= νέα πολιτική δύναμη της Δύσης)</p> <p>3. Καταστροφή εικόνων (= έργα τέχνης) και αντικατάστασή τους με διάφορες διακοσμήσεις (φυτά, ζώα κλπ.)</p> <p>4. Μικρότερο ενδιαφέρον για τα γράμματα</p> <p>5. Καταστροφή σημαντικών κειμένων των εικονομάχων</p>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

I. ΠΑΓΙΩΣΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗ Μ. ΑΣΙΑ

3. Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΜΙΧΑΗΛ Γ΄ ΚΑΙ Η ΑΥΓΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΠΟΧΗΣ

	A. Έναρξη της Νέας Εποχής
Ερώτ. 1 <i>Πώς και με ποιους αρχίζει η Νέα Εποχή στο Βυζάντιο;</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Αυτοκράτορας: Μιχαήλ Γ΄ (842-867): αρχή ανάπτυξης Βυζαντίου 2. Μακεδονική Δυναστεία (867-1025): αποκορύφωση ανάπτυξης Βυζαντίου 3. Αναστήλωση εικόνων → α/ Βελτίωση άμυνας κατά των Αράβων β/ έργα πολιτισμού 4. Υπεύθυνος κρατικών υποθέσεων (855-866): καίσαρ Βάρδας (Θεός Μιχαήλ Γ΄)
	B. Ίδρυση της σχολής της Μαγναύρας
Ερώτ. 2 <i>Τι γνωρίζετε για τη σχολή της Μαγναύρας;</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ίδρυση της σχολής της Μαγναύρας με πρωτοβουλία του Βάρδα 2. Διευθυντής: Λέων Φιλόσοφος (ή Μαθηματικός) (διάσημος επιστήμονας) 3. Σχολές: α/ Φιλοσοφίας β/ Γεωμετρίας γ/ Αστρονομίας δ/ Γραμματικής 4. Αναβίωση των αρχαίων γραμμάτων (με αποκορύφωση την εποχή του Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητου)
	Γ. Ενδιαφέρον για τους κλασσικούς
Ερώτ. 3 <i>Πού στρέφονται οι λόγιοι του Βυζαντίου; Ποιος είναι ο αξιολογότερος και ποια τα έργα του;</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Λόγιοι: συλλογή, μελέτη, αντιγραφή χειρογράφων της αρχαίας ελληνικής γραμματείας 2. Φώτιος (ο πιο αξιόλογος λόγιος): <ol style="list-style-type: none"> I. Έργα του: α/ Μυριόβιβλος = 300 φιλολογικά δοκίμια για αρχαία έργα β/ Λεξικό γ/ Ομιλίες δ/ Θεολογικά έργα II. Βοήθησε την Εκκλησία στον εκχριστιανισμό των Σλάβων
	Δ. Αραβικοί πόλεμοι και επική ποίηση
Ερώτ. 4 <i>Ποιες είναι οι σχέσεις των Αράβων με τους Βυζαντινούς;</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. <u>Επιδρομές Αράβων</u> (ως τα μέσα του 9^{ου} αιώνα) στις μικρασιατικές βυζαντινές επαρχίες: Άλωση του Αμορίου (838) (φρούριο Μ. Ασίας, τόπος καταγωγής του Μιχαήλ Γ΄) → Κινητοποίηση των Χριστιανών Ανατολής και Δύσης από τον αυτοκράτορα Θεόφιλο για γενική συμμαχία κατά του Ισλάμ 2. <u>Βυζαντινή αντεπίθεση</u>: Νίκη κατά του Εμίρη της Μελιτηνής (863) (πέρα από τον Ευφράτη)
Ερώτ. 5 <i>Ποια είδη λογοτεχνίας αναπτύσσονται στο Βυζάντιο;</i>	<p>Είδη λογοτεχνίας που αναπτύσσονται στο Βυζάντιο:</p> <ol style="list-style-type: none"> α/ Λόγια Γραμματεία β/ Δημώδης ή λαϊκότροπη λογοτεχνία: επική ποίηση (→ πόλεμοι με τους Άραβες) <ol style="list-style-type: none"> i. Φάλλεται από περιφερόμενους τραγουδιστές (= τροβαδούροι) ii. Εξυμνούνται: <ol style="list-style-type: none"> α/ αγώνες ακριτών (= στρατιώτες στα ανατολικά σύνορα = άκραι) β/ αγώνες του Διγενή Ακρίτα γ/ άθλοι του Αρμούρη

Μακεδονική Δυναστεία

1. Βασίλειος Α' (ο Μακεδών), (867-886)
2. Λέων ΣΤ' (ο Σοφός ή Φιλόσοφος), (886-912)
3. Αλέξανδρος (συναυτοκράτορας) (879-912) αυτοκράτορας (912-913)
4. Κωνσταντίνος Ζ' (ο Πορφυρογέννητος), (912-959) - συναυτοκράτορας με τον Ρωμανό Α' (τον Λεκαπηνό), (920-944)
5. Ρωμανός Β', (959-963)
6. Νικηφόρος Β' Ξωκός, (963-969)
7. Ιωάννης Α' Τσιμισκής (969-976)
8. Βασίλειος Β' (ο Βουλγαροκτόνος), (976-1025)
9. Κωνσταντίνος Η', συναυτοκράτορας (976-1025), αυτοκράτορας (1025-28)
10. Ζωή Α' (συμβασιλίσα με τους διαδοχικούς συζύγους της Ρωμανό Γ', Μιχαήλ Δ', και τον Μιχαήλ Ε' (ανηψιό του Μιχαήλ Δ'), (1028-1042)
11. Ρωμανός Γ' Αργυρός (1028-1034)
12. Μιχαήλ Δ' (ο Παφλαγών), (1034-1041)
13. Μιχαήλ Ε' Καλαφάτης, (1041-1042)
14. Ζωή Α' (1042)
15. Θεοδώρα συναυτοκράτειρα (1042)
16. Κωνσταντίνος Θ' (ο Μονομάχος), (3ος σύζυγος της Ζωής), (1042-1054)
17. Θεοδώρα, (1054-1056)
18. Μιχαήλ ΣΤ' (ο Στρατιωτικός)- ορίστηκε διάδοχος του Θρόνου από τη Θεοδώρα (1056-1057)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Ι. ΠΑΓΙΩΣΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗ Μ. ΑΣΙΑ 4. Η ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΣΤΟΥΣ ΜΟΡΑΒΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ

<p>Ερώτ. 1 <i>Τι οδήγησε στον εκχριστιανισμό των Μοραβών; ποιοι τον ανέλαβαν; Ποια είναι η σημασία του;</i></p>	<p>A. Ο εκχριστιανισμός των Μοραβών</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ο ηγεμόνας της Μοραβίας Ρασισλάβος ζητά ιεραποστόλους από το Βυζάντιο για να διδάξουν το Χριστιανισμό στη χώρα του (στηρίζεται στο Βυζάντιο για να απωθεί τους Γερμανούς και τους Βούλγαρους) 2. Οι αδελφοί Μεθόδιος και Κωνσταντίνος (=Κύριλλος) εκχριστιανίζουν τους Σλάβους (863): <ul style="list-style-type: none"> α/ φτιάχνουν το σλαβικό αλφάβητο β/ αποδίδουν στα σλάβικα τη Θεία Λειτουργία και άλλα ιερά βιβλία γ/ οργανώνουν τη σλαβική εκκλησία δ/ μαθαίνουν στους Σλάβους το πολιτιστικό σύστημα των Ελλήνων και του Χριστιανισμού <p>B. Σημασία του εκχριστιανισμού</p> <p>Ενίσχυση της ενότητας των Σλάβων = ίδια φυλή με ίδια πίστη</p>
<p>Ερώτ. 2 <i>Τι γνωρίζετε για τον εκχριστιανισμό των Βουλγάρων;</i></p>	<p>Γ. Ο εκχριστιανισμός των Βουλγάρων</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ο πάπας θέλει να επεκτείνει την επίδραση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας στη Βουλγαρία 2. Ο βυζαντινός στρατός υποχρεώνει το Βούλγαρο ηγεμόνα Βόρη να δεχτεί τη βυζαντινή εκκλησία και να βαπτιστεί, με ανάδοχο (=νονό) το Μιχαήλ Γ' (864) 3. Ο Βόρης ζητά τη βοήθεια του πάπα για θέματα της Βουλγαρικής Εκκλησίας 4. Ο πατριάρχης Φώτιος (υπερασπιζόμενος τη Βυζαντινή Εκκλησία): <ul style="list-style-type: none"> α/ καταγγέλλει την επέμβαση της Ρώμης στη Βουλγαρία β/ κατηγορεί τη ρωμαϊκή εκκλησία για λειτουργικά και δογματικά λάθη 5. Σύνοδος 867: <ul style="list-style-type: none"> α/ αναθεματισμός πάπα β/ απόρριψη του δόγματος ότι το Άγιο Πνεύμα προέρχεται και από τον Υιό (= filioque) γ/ καταδίκη της επέμβασης της Ρώμης στη Βουλγαρία 6. Σύνοδος 870: η Βουλγαρική Εκκλησία ανήκει οριστικά στη δικαιοδοσία του πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Ι. ΠΑΓΙΩΣΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗ Μ. ΑΣΙΑ 5. Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΠΟΠΟΙΙΑ. ΕΠΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

	A. Αγώνες με τους Άραβες
Ερώτ. 1 <i>Ποιοι Βυζαντινοί κάνουν αγώνες κατά των Αράβων; Ποιος ο σκοπός και τι καταφέρνουν;</i>	Σκοπός: ανάκτηση όλων των παλαιών ρωμαϊκών εδαφών της Εγγύς Ανατολής: 1. Ρωμανός Λεκαπηνός (βασιλιάς): εγκαινιάζει την αντεπίθεση κατά των Αράβων 2. Ιωάννης Κουρκούας (στρατηγός): καταλαμβάνει την Έδεσσα της Συρίας 3. Νικηφόρος Ψωκάς, Ιωάννης Τσιμισκής, Βασίλειος Β' (αυτοκράτορες - στρατηγοί): ανακτούν: α/ Κρήτη (961) β/ Κύπρο (965) γ/ Κιλικία δ/ Τμήματα της Συρίας και της Παλαιστίνης
	B. Αγώνες με τους Βουλγάρους
Ερώτ. 2 <i>Γιατί οι Βούλγαροι κάνουν αγώνες κατά του Βυζαντίου; Ποια τα αποτελέσματά τους;</i>	1. Ο Συμεών (Βούλγαρος βασιλιάς): α/ πολιορκεί την Κωνσταντινούπολη β/ θέλει να ιδρύσει μια βουλγαροβυζαντινή αυτοκρατορία } εχθρικές σχέσεις Βυζαντίου-Βουλγαρίας γ/ αυτοτιτλοφορείται: βασιλεύς Βουλγάρων και Ρωμαίων 2. Διάδοχος Πέτρος : α/ κάνει ειρήνη με το Βυζάντιο β/ παντρεύεται τη Μαρία (ανιψιά του Ρωμανού Λακαπηνού) 3. Τσάρος Σαμουήλ : Ιδρύει νέο Βουλγαρικό κράτος με επίκεντρο την περιοχή της Αχρίδας → α/ νίκη του Βασιλείου Β' σε μάχες στο Σπερχειό και στο Κλειδί (1014) β/ υποταγή της Βουλγαρίας (1018) γ/ οργάνωση Βουλγαρίας σε δύο θέματα δ/ σύνορα Βυζαντίου: Δούναβης
	Γ. Οικονομικές συνέπειες των πολέμων
Ερώτ. 3 <i>Ποιες είναι οι οικονομικές συνέπειες των πολέμων;</i>	Άνθηση της οικονομίας χάρη στις κατακτήσεις και την επέκταση των συνόρων: α/ νέα εδάφη β/ παραγωγικό δυναμικό γ/ αύξηση της παραγωγής → χρήματα στα ταμεία του κράτους: i. πλούτος ii. χλιδή iii. ενίσχυση διεθνούς κύρους της αυτοκρατορίας iv. αίσθημα αυτοπεποίθησης και περηφάνιας στους Βυζαντινούς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

I. ΠΑΓΙΩΣΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗ Μ. ΑΣΙΑ

6. Η ΙΔΡΥΣΗ, Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ Ο ΕΚΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΡΩΣΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

	<u>A. Η διαμόρφωση του έθνους των Ρώσων</u>
Ερώτ. 1 <i>Πώς διαμορφώνεται το έθνος των Ρώσων;</i>	Οι Βάραγγοι = Ρως = σκανδιναβικά φύλα (= Βίκινγκς και Νορμανδοί): 1. εμφανίζονται τον 9 ^ο αιώνα 2. ασχολούνται με εμπορικές και πειρατικές δραστηριότητες μέσω υδάτινων δρόμων και κυρίως αυτόν από τους Βαράγγους στους Έλληνες φτάνοντας στον Εύξεινο Πόντο και στην Κωνσταντινούπολη 3. αναμειγνύονται με τους ανατολικούς Σλάβους → δημιουργία νέου λαού: α/ Όνομα + κρατική οργάνωση από τους Ρως β/ Γλώσσα + λαϊκή βάση από τους Σλάβους
	<u>B. Ίδρυση κράτους - Σχέσεις με το Βυζάντιο</u>
Ερώτ. 2 <i>Πώς ιδρύεται και πώς συμπεριφέρεται το πρώτο ρωσικό κράτος;</i>	I. Μέσα 9^{ου} αιώνα: 1. Ηγεμονία του Κιέβου = πρώτο ρωσικό κράτος: α/ ελέγχει το δρόμο του ποταμού Ντον β/ κάνει εμπόριο με το Βυζάντιο και το χαλιφάτο
Ερώτ. 3 <i>Ποιες είναι οι σχέσεις του ρωσικού κράτους με το Βυζάντιο;</i>	II. 10^{ος} αιώνας: 1. Δύο αποτυχημένες εκστρατείες κατά της Κωνσταντινούπολης 2. Υπογραφή δύο εμπορικών συνθηκών με το Βυζάντιο (911,944): οι Ρώσοι μπορούν να ταξιδεύουν και να εμπορεύονται στην Κωνσταντινούπολη → εκχριστιανισμός Ρώσων
	<u>Γ. Εκχριστιανισμός Ρώσων</u>
Ερώτ. 4 <i>Ποια γεγονότα οδηγούν στον εκχριστιανισμό των Ρώσων;</i>	1. Ο Βλαδίμηρος (ρώσος ηγεμόνας): α/ βοηθά το Βασίλειο Β' να καταστείλει την εξέγερση της μικρασιαστικής αριστοκρατίας. Αντάλλαγμα: να παντρευτεί την αδελφή του Βασιλείου, Άννα β/ καταλαμβάνει τη Χερσόνα γιατί ο Βασίλειος δεν τηρεί την υπόσχεσή του → Ο Βασίλειος συναινεί στο γάμο (= λέει ναι). γ/ Βαπτίζεται χριστιανός (όρος για να γίνει ο γάμος) + παντρεύεται με την Άννα 2. Ομαδική βάπτιση των Ρώσων (989)
Ερώτ. 5 <i>Ποια είναι τα οφέλη του εκχριστιανισμού των Ρώσων;</i>	Οφέλη εκχριστιανισμού των Ρώσων: 1. Η Ορθοδοξία και ο βυζαντινός πολιτισμός επηρεάζουν τη νοοτροπία και τον πολιτισμό των Ρώσων 2. Εντατικότερες εμπορικές συναλλαγές με το Βυζάντιο 3. Αύξηση των βαράγγων και ρώσων μισθοφόρων στην αυτοκρατορική φρουρά και το βυζαντινό στρατό

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Ι. ΠΑΓΙΩΣΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗ Μ. ΑΣΙΑ

7. ΣΧΕΣΕΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ-ΔΥΣΗΣ

ΑΓΩΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΩΝ ΙΤΑΛΙΚΩΝ ΚΤΗΣΕΩΝ

	A. Ο Ελληνισμός της Ιταλίας
Ερώτ. 1 <i>Τι γνωρίζετε για τον Ελληνισμό της Ιταλίας;</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Σλαβικές επιδρομές στην Ελλάδα → Έλληνες στη Σικελία και τη Ν. Ιταλία (Μεγάλη Ελλάδα) 2. Κατάκτηση της Σικελίας από τους Άραβες → Σικελιώτες στη Ν. Ιταλία 3. Βυζαντινή Ν. Ιταλία: Θέματα: α/Καλαβρίας β/Λογγοβαρδίας γ/ Λουκανίας
	B. Η ιταλική πολιτική των Μακεδόνων - σχέσεις με το Γερμανικό Κράτος
Ερώτ. 2 <i>Ποια πολιτική ακολουθούν στην Ιταλία οι Μακεδόνες;</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. <u>Ιταλική πολιτική των Μακεδόνων:</u> α/ διατήρηση + επέκταση των κτήσεων στην Ιταλία β/ απόκρουση αραβικών επιθέσεων γ/ απομάκρυνση γερμανικής απειλής
Ερώτ. 3 <i>Πώς ενεργεί ο Νικηφόρος Φωκάς;</i>	<ol style="list-style-type: none"> 2. Νικηφόρος Φωκάς: αμυντική τακτική απέναντι στους Άραβες και τους Γερμανούς (συμμαχίες με Ιταλούς ηγεμόνες + βοήθεια από τον τοπικό πληθυσμό)
Ερώτ. 4 <i>Πώς ενεργεί ο Όθων Α΄;</i>	<ol style="list-style-type: none"> 3. Ο Όθων Α΄ (γερμανός ηγεμόνας): α/ ανακηρύσσεται βασιλεύς Ιταλίας (951) β/ στέφεται αυτοκράτωρ Ρωμαίων από τον πάπα (962) γ/ δια μέσω του Λιουτπράνδου (πρεσβευτής + επίσκοπος Κρεμώνας) ζητά γάμο του γερμανού διαδόχου με μια βυζαντινή πριγκίπισσα και προίκα τη βυζαντινή Ν. Ιταλία → Ο Νικηφόρος Φωκάς αρνείται + ταπεινώνει τον Λιουτπράνδο
Ερώτ. 5 <i>Πώς ενεργεί ο Ιωάννης Τσιμισκής;</i>	<ol style="list-style-type: none"> 5. Ο Ιωάννης Τσιμισκής: α/ συνενώνει τα τρία ιταλικά θέματα β/ ιδρύει το κατεπανάτο (=διοικητήριο) Ιταλίας (≈ 975) με έδρα το Μπάρι γ/ παντρεύει την ανιψιά του Θεοφανώ (972) με τον Όθωνα Β΄ (= διάδοχος γερμανικού θρόνου)
Ερώτ. 6 <i>Πώς ενεργεί ο Όθων Β΄;</i>	<ol style="list-style-type: none"> 6. Ο Όθων Β΄: α/ διασχίζει τη Ν. Ιταλία (βυζαντινό έδαφος) β/ συντρίβεται από τους Άραβες σε ναυμαχία κοντά στο λιμάνι του Κρότωνα (Ν. Ιταλία) (982) γ/ Πεθαίνει: Αποκατάσταση σχέσεων Γερμανίας - Βυζαντίου → έντονη βυζαντινή επίδραση στη Γερμανία όσο η Θεοφανώ επιτροπεύει τον ανήλικο γιο της (983-992)
Ερώτ. 7 <i>Πώς ενεργεί ο Βασίλειος Β΄;</i>	<ol style="list-style-type: none"> 7. Ο Βασίλειος Β΄: ανταλλάσσει εμπορικά προνόμια για τη βοήθεια των Βενετών και των Πισατών ώστε να αντιμετωπίσει εξωτερικές απειλές
Ερώτ. 8 <i>Ποια καινούρια απειλή εμφανίζεται για τους Βυζαντινούς;</i>	<ol style="list-style-type: none"> 8. Μέσα 11^{ου} αιώνα: Εμφάνιση Νορμανδών: Κατάκτηση εδαφών Ν. Ιταλίας → απειλή για τις βυζαντινές κτήσεις

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

II. ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

1. ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

<p>Ερώτ. 1 Τι γνωρίζετε για την κοινωνία της Βυζαντινής υπαίθρου;</p>	<p>A. Οικονομία και κοινωνία της υπαίθρου</p> <p>α. Κοινωνία</p> <p>I. Οι γαιοκτήμονες-αριστοκράτες του ύστερου Ρωμαϊκού κράτους:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. χάνονται κατά τον 7^ο αιώνα λόγω των εχθρικών εισβολών 2. επανεμφανίζονται στα τέλη 8^{ου}-αρχές 9^{ου} αιώνα → νέα αριστοκρατία: <u>της γης (=επαρχιακή) - των αξιωμάτων (= αστική = ευγενείς)</u> <ol style="list-style-type: none"> α/ συνδέονται με γάμους β/ συγχωνεύονται → δυνατοί = <ol style="list-style-type: none"> i/ πολιτικοί ii/ στρατιωτικοί iii/ θρησκευτικοί άρχοντες iv/ διαχειριστές της κρατικής, της αριστοκρατικής, της εκκλησιαστικής και μοναστικής περιουσίας 3. ζουν χλιδάτη ζωή (μισθός αξιωματούχου + έσοδα από κτήματα) <p>II. Οι αγροτικές μάζες = πένητες = <ol style="list-style-type: none"> i. Ελεύθεροι γαιοκτήμονες ii. ακτήμονες γεωργοί (μισθώνουν τη γη που καλλιεργούν) iii. πάροικοι <p style="margin-left: 40px;">↓</p> <ol style="list-style-type: none"> α/ από τους μεγαλοκτηματίες που τους παίρνουν τη γη νόμιμα ή παράνομα β/ από τη φορολογική πίεση του κράτους </p>
<p>Ερώτ. 2 Τι γνωρίζετε για την οικονομία της Βυζαντινής υπαίθρου</p>	<p>β. Οικονομία</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Χωρία ή προάστεια = κτήματα (όχι ενιαία, αλλά διάσπαρτα) που καλλιεργούνται από ελεύθερους ενοικιαστές ή τους παρόικους 2. Οι γαιοκτήμονες δε διαθέτουν χρήματα για τη βελτίωση των υποστατικών τους ούτε για τα μέσα και τις τεχνικές παραγωγής → στάσιμη + ευάλωτη αγροτική παραγωγή στο Βυζάντιο (μέσα 11^{ου} αιώνα)
<p>Ερώτ. 3 Τι γνωρίζετε για την οικονομία των βυζαντινών πόλεων;</p>	<p>B. Οικονομία και κοινωνία των πόλεων</p> <p>α. Οικονομία</p> <p>I. Μεγάλη ανάπτυξη της αστικής οικονομίας:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ανοικοδόμηση πόλεων (π.χ. Πάτρα, Σπάρτη) 2. Δημιουργία νέων πόλεων 3. Κάστρα → αστικά κέντρα (=ασυκώμαι ή αγροτοπόλεις) με ημιαγροτικό χαρακτήρα (π.χ. Άρτζε Γεωργίας, Άνιον Αρμενίας) 4. Μεγάλη εμπορική κίνηση σε διάφορες πόλεις (Έφεσος, Τραπεζούς κ.α.) 5. Συστήματα (= συντεχνίες ή επαγγελματικά σωματεία εμπόρων και βιοτεχνών) : <ol style="list-style-type: none"> α/ Προκαθορίζουν: i. τις τιμές των προϊόντων ii. το ύψος παραγωγής β/ Λειτουργούν σύμφωνα με το Επαρχικόν Βιβλίον = συλλογή διατάξεων και νόμων (αρχές 10^{ου} αιώνα)

<p>Ερώτ. 4 <i>Τι γνωρίζετε για τις βιοτεχνίες και το εμπόριο του Βυζαντίου;</i></p>	<p>II. Α. <u>Βιοτεχνίες:</u> 1. Τροφίμων (κυρίως) 2. Επεξεργασία και εμπορία ειδών πολυτελείας (μετάξι, μπαχαρικά, πολύτιμοι λίθοι) (10^{ος} αιώνας)</p> <p>B. <u>Εμπόριο:</u> α/ σε μεγάλη ακτίνα δράσης: i. Βουλγαρία ii. Ρωσία iii. Ιταλικές πόλεις (κυρίως Βενετία) iv. Χαλιφάτο</p> <p>β/ είδη: i. μπαχαρικά ii. αρώματα iii. βαφικές ύλες γ/ εκτελωνισμός στην Τραπεζούντα</p>
<p>Ερώτ. 5 <i>Τι γνωρίζετε για την κοινωνία των βυζαντινών πόλεων;</i></p>	<p>β. <u>Κοινωνία</u> 1. <u>Τάξη των επιχειρηματιών</u> (= μεσαία τάξη): α/ αποτελείται από: i. εμποροβιοτέχνες ii. ναύκληροι iii. τραπεζίτες β/ υποκινεί τα λαϊκά στρώματα κατά των ευγενών</p> <p>2. <u>Δήμος</u> = λαϊκές μάζες: i. φτωχοί ii. περιστασιακά εργαζόμενοι iii. άνεργοι</p>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3
ΙΙ. ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
2. Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ
ΚΑΙ Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΟΥΣ «ΔΥΝΑΤΟΥΣ»

	A. Η νομοθετική δραστηριότητα
Ερώτ. 1 <i>Για ποιους λόγους η Δυναστεία των Μακεδόνων αναθεωρεί ή εκδίδει νόμους;</i>	Οι αυτοκράτορες της Δυναστείας των Μακεδόνων αναθεωρούν τη νομοθεσία των Ισαύρων και εκδίδουν νόμους. Λόγοι: α/ να γίνει πιο εύρυθμη η λειτουργία της διοίκησης β/ να λυθούν τα επείγοντα κοινωνικά προβλήματα γ/ να αναπροσαρμοστούν οι νόμοι στις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες της εποχής τους
Ερώτ. 2 <i>Ποιους νόμους περιλαμβάνει η νομοθεσία της Δυναστείας των Μακεδόνων;</i>	Νόμοι: 1. Πρόχειρος νόμος = συλλογή νόμων (αντικαθιστά την Εκλογή των Ισαύρων) 2. Επαναγωγή = εισαγωγή στον πρόχειρο νόμο: καθορίζει με ακρίβεια τις αρμοδιότητες του αυτοκράτορα και του πατριάρχη 3. Βασιλικά = συλλογή νόμων (60 βιβλία. Πηγή τους: νομικές συλλογές Ιουστινιανού) 4. Επαρχικόν Βιβλίον = διατάξεις για τη λειτουργία των συντεχνιών της Κωνσταντινούπολης 5. Νεαρές = νέοι νόμοι για τον περιορισμό της μεγάλης γαιοκτησίας
	B. Νόμοι και αγώνας κατά των δυνατών
Ερώτ. 3 <i>Τι επιδιώκουν οι δυνατοί και γιατί αντιδρά η Δυναστεία των Μακεδόνων;</i>	1. Οι δυνατοί θέλουν: α/ να πάρουν τη γη των φτωχών β/ να αποσπάσουν προνόμια γ/ να κατακτήσουν την πολιτική εξουσία 2. Οι αυτοκράτορες της Δυναστείας των Μακεδόνων: α/ εναντιώνονται στους δυνατούς γιατί η άμυνα και η οικονομία στηρίζεται πάνω στους ελεύθερους αγρότες → i. υπηρετούν το θεματικό στρατό ii. πληρώνουν φόρους (= κύρια πηγή κρατικών εσόδων)
Ερώτ. 4 <i>Πώς η Δυναστεία των Μακεδόνων προστατεύει τους φτωχούς;</i>	β/ προστατεύουν τους φτωχούς με τις Νεαρές ως εξής: i. σε περίπτωση πώλησης κοινοτικής γης να προτιμώνται ως αγοραστές οι γείτονες και οι συγγενείς ii. οι δυνατοί να επιστρέψουν χωρίς αποζημίωση χωράφια που είχαν πάρει από τους φτωχούς iii. να απαγορεύεται η πώληση και η αγορά στρατιωτικών κτημάτων → στράτευση του ιδιοκτήτη τους iv. να περιοριστεί η αύξηση της εκκλησιαστικής περιουσίας v. να πληρώνουν οι δυνατοί το αλληλέγγυον (= οι φόροι των φτωχών)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.ΙΙ.1+2

Σύνοψη (1+2)

A. Οικονομία και κοινωνία	
<p>Ερώτ. 1 Τι γνωρίζετε για την οικονομία της Βυζαντινής υπαίθρου;</p> <p>Ερώτ. 2 Τι γνωρίζετε για την κοινωνία της Βυζαντινής υπαίθρου;</p> <p>Ερώτ. 3 Τι γνωρίζετε για την οικονομία των βυζαντινών πόλεων;</p> <p>Ερώτ. 4 Τι γνωρίζετε για την κοινωνία των βυζαντινών πόλεων;</p>	<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="text-align: center;"> <p>ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ</p> <p>Υπαίθρος</p> <p>Γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία, μελισσοκομία, δασοκομία</p> <p>Συντεχνίες, εμποροπανηγυρεις</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΤΑΞΕΙΣ</p> <div style="display: flex; justify-content: space-between;"> <div style="text-align: center;"> <p>Υπαίθρος+πόλη</p> <p>Δυνατοί ή Εντιμότατοι (συκλητικοί, αριστοκράτες, αξιωματούχοι, ανώτατος κληρός. Ο πλούτος τους προέρχεται κυρίως, από την εκμετάλλευση μεγάλων εκτάσεων γης. Φορολογικά και δικαστικά προνόμια)</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>Υπαίθρος</p> <p>Ταπεινοί (ελεύθεροι ή εξαρτημένοι γεωργοί)</p> </div> </div> <p>Πόλη</p> <div style="display: flex; justify-content: space-between;"> <div style="text-align: center;"> <p>Πόλη</p> <p>Εμπόριο (μετάξι, πολύτιμοι λίθοι, είδη πολυτελείας, είδη πρώτης ανάγκης)</p> <p>Συντεχνίες, εμποροπανηγυρεις</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>Πόλη</p> <p>Βιοτεχνία (κεραμική, ξυλουργική, βυρσοδεψία, μεταλλοτεχνία, υαλουργία, κοσμηματοποιία, υφαντική, ταπητουργία)</p> <p>Μικροπαγγελματίες, τεχνίτες, μικροέμποροι, κατώτεροι αξιωματούχοι, ναυτικοί, εργάτες κ.ά.</p> </div> </div> </div> </div>
B. Νόμοι και αγώνας κατά των δυνατών	
<p>Ερώτ. 5 Τι επιδιώκουν οι δυνατοί και γιατί αντιδρά η Δυναστεία των Μακεδόνων;</p>	<p>1. Οι δυνατοί θέλουν: α/ να πάρουν τη γη των φτωχών β/ να αποσπάσουν προνόμια γ/ να κατακτήσουν την πολιτική εξουσία</p> <p>2. Οι αυτοκράτορες της Δυναστείας των Μακεδόνων:</p> <p>α/ εναντιώνονται στους δυνατούς γιατί η άμυνα και η οικονομία στηρίζεται πάνω στους ελεύθερους αγρότες →</p> <p>i. υπηρετούν το θεματικό στρατό</p> <p>ii. πληρώνουν φόρους (= κύρια πηγή κρατικών εσόδων)</p>
<p>Ερώτ. 6 Πώς η Δυναστεία των Μακεδόνων προστατεύει τους φτωχούς;</p>	<p>β/ προστατεύουν τους φτωχούς με τις Νεαρές ως εξής:</p> <p>i. σε περίπτωση πώλησης κοινοτικής γης να προτιμώνται ως αγοραστές οι γείτονες και οι συγγενείς</p> <p>ii. οι δυνατοί να επιστρέψουν χωρίς αποζημίωση χωράφια που είχαν πάρει από τους φτωχούς</p> <p>iii. να απαγορεύεται η πώληση και η αγορά στρατιωτικών κτημάτων → στράτευση του ιδιοκτήτη τους</p> <p>iv. να περιοριστεί η αύξηση της εκκλησιαστικής περιουσίας</p> <p>v. να πληρώνουν οι δυνατοί το αλληλέγγυον (= οι φόροι των φτωχών)</p>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Ι. Η ΕΞΑΣΘΕΝΗΣΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΜΕ ΤΗ ΔΥΣΗ

1. Η ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΩΛΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 11^ο ΑΙΩΝΑ (1025-1081)

	A. Η εσωτερική κρίση
Ερώτ. 1 <i>Πότε δημιουργείται εσωτερική κρίση στο Βυζάντιο και τι αντίκτυπο έχει στην άμυνα;</i>	1025-1081 = κρίσιμη μεταβατική περίοδος, στασιμότητα, υποχώρηση της βυζαντινής δύναμης A. Άμυνα 1. 1025 (Θάνατος Βασιλείου Β΄): Βυζάντιο = παγκόσμια δύναμη με ευρύτατο διεθνή ρόλο 2. Η βυζαντινή κυβέρνηση επειδή πιστεύει ότι έχει εξασφαλιστεί αδιατάρακτη και συνεχή ειρήνη παίρνει μέτρα αποστρατικοποίησης: α/ Παραμελεί το στόλο (= «δόξα της Ρωμανίας») β/ Διαλύει σιγά σιγά τα θέματα και τους θεματικούς στρατούς γ/ Αντικαθιστά την υποχρεωτική στρατιωτική θητεία με φόρο δ/ Χρησιμοποιεί το φόρο για τη στρατολογία ξένων μισθοφόρων ε/ Χρησιμοποιεί πολλούς ξένους σε ανώτερες θέσεις
Ερώτ. 2 <i>Τι αντίκτυπο έχει η εσωτερική κρίση στην Κοινωνία;</i>	B. Κοινωνία 1. Επιβολή νέων φόρων → εξεγέρσεις των επαρχιακών αγροτικών πληθυσμών 2. Οικονομικά προβλήματα 3. Πολιτική αστάθεια (1060) → κρίση
	B. Οι στρατιωτικές αποτυχίες
Ερώτ. 3 <i>Ποιους νέους εχθρούς έχει να αντιμετωπίσει το Βυζάντιο;</i>	Νέοι εχθροί: 1. Σελτζούκοι (Ανατολικά) (= τούρκικο φύλο): (1071) ήττα Βυζαντίου στη μάχη του Μαντζικέρτ (Αρμενία). Λόγοι: έλλειψη σπλιισμού, πειθαρχίας και ηθικού. 2. Νορμανδοί → Ιταλικές βυζαντινές κτήσεις 3. Ούγγροι (Βόρεια) 4. Σέρβοι (Βόρεια)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

I. Η ΕΞΑΣΘΕΝΗΣΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΜΕ ΤΗ ΔΥΣΗ 2. ΟΙ ΚΟΜΝΗΝΟΙ ΚΑΙ Η ΜΕΡΙΚΗ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

	A. Κατάσταση της αυτοκρατορίας
Ερώτ. 1 <i>Ποιοι είναι οι εξωτερικοί εχθροί του Βυζαντίου την εποχή του Αλεξίου Α΄;</i>	Εξωτερικοί εχθροί Βυζαντίου όταν έγινε αυτοκράτορας ο Αλέξιος Α΄ (ιδρυτής της δυναστείας των Κομνηνών): 1. Νορμανδοί: Απειλούν τις ακτές της Ηπείρου 2. Κουμάνοι-Πατζινάκες: Ληλατούν τα Βαλκάνια 3. Σελτζούκοι Τούρκοι: Κατακτούν μέρος της Μ. Ασίας
	B. Εσωτερική πολιτική
Ερώτ. 2 <i>Ποια εσωτερική πολιτική ακολουθούν οι Κομνηνοί και τι συνέπειες έχει;</i>	I. Οι Κομνηνοί: 1. Στηρίζονται στους ευγενείς 2. Εφαρμόζουν το θεσμό της Πρόνοιας (= αγροκτήματα και φορολογικά έσοδα στους ευγενείς με αντάλλαγμα στρατιωτικές υπηρεσίες) II. Οι ευγενείς: α/ ονομάζονται προνοιάριοι ή στρατιώτες β/ γίνονται η άρχουσα τάξη ≠ III. Οι απλοί αγρότες βυθίζονται στην αθλιότητα
	Γ. Εξωτερικές επιτυχίες
Ερώτ. 3 <i>Τι καταφέρνει ο Αλέξιος Α΄;</i>	I. Ο Αλέξιος Α΄ (1081–1118): 1. εκμεταλλεύεται τις σταυροφορίες στη Μ. Ασία και ανακτά τη δυτική Μ. Ασία (Νίκαια, Σμύρνη, Έφεσος, Σάρδεις) 2. απαλλάσσεται από τους Πατζινάκες και τους Κουμάνους στα Βαλκάνια (διπλωματία + πόλεμοι)
Ερώτ. 4 <i>Τι καταφέρνει ο Ιωάννης Κομνηνός;</i>	II. Ο Ιωάννης Κομνηνός (1118-1143): 1. κατακτά διάφορα κρατίδια στη Μ. Ασία 2. φτάνει ως την Αντιόχεια 3. επιβάλλει την κυριαρχία του στους Σέρβους 4. προσπαθεί να ελέγξει το Ουγγρικό Βασίλειο (= αναδυόμενη δύναμη)
Ερώτ. 5 <i>Τι καταφέρνει ο Μανουήλ Δ΄ Κομνηνός;</i>	III. Ο Μανουήλ Α΄ Κομνηνός (1143-1180): 1. ακολουθεί φιλοδυτική πολιτική 2. στηρίζεται στους λατίνους (= δυτικοί) 3. κάνει ειρήνη με τους Ούγγρους 4. κυριαρχεί στα Βαλκάνια 5. ταπεινώνει τους Σέρβους 6. εκστρατεύει κατά των Σελτζουκικών κτήσεις στη Μ. Ασία
	Δ. Η στρατιωτική κατάρρευση
Ερώτ. 6 <i>Πώς καταρρέει στρατιωτικά το Βυζάντιο;</i>	Συντριπτική ήττα στο Μυριοκέφαλο της Φρυγίας (Μ. Ασία) από τους Σελτζούκους → 1. καταλήψεις πόλεων από τους Τούρκους 2. σφαγές και καταδίωξη χριστιανών 3. πείνα + πανούκλα } → εξισλαμισμός μικρασιατικών επαρχιών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

I. Η ΕΞΑΣΘΕΝΗΣΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΜΕ ΤΗ ΔΥΣΗ

3. Η ΕΝΕΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΙΣΔΥΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

	A. Εμπορικά προνόμια στους Βενετούς
Ερώτ. 1 <i>Ποια προνόμια παραχώρησε ο Αλέξιος Α΄ στους Βενετούς και γιατί;</i>	<p>Ο Αλέξιος Α΄ παραχωρεί με χρυσόβουλο (=επίσημη έγγραφη συμφωνία) τα εξής προνόμια στους Βενετούς επειδή τον βοήθησαν να απωθήσει τους Νορμανδούς:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Τίτλοι και χρηματικές χορηγίες στους κοσμικούς και εκκλησιαστικούς άρχοντες της Βενετίας 2. Σκάλες (= αποβάθρες) και εμπορικά καταστήματα στους βενετούς εμπόρους, στην προκουμαία της Κωνσταντινούπολης 3. Ελεύθερο εμπόριο σε όλα τα βυζαντινά λιμάνια χωρίς δασμούς
Ερώτ. 2 <i>Τι συνέπειες έχει η παραχώρηση προνομίων στους Βενετούς;</i>	<p><u>Το Βυζάντιο χάνει:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. το ρόλο του μεσάζοντα μεταξύ Αράβων και Δυτ. Ευρώπης 2. την κυριαρχία του εμπορίου στη Μεσόγειο 3. Τα φορολογικά, ναυτιλιακά και οικονομικά δικαιώματά του <p style="text-align: right;">} → Οι Βενετοί ιδρύουν μια πανίσχυρη αποικιακή αυτοκρατορία στην Ανατολή</p>
Ερώτ. 3 <i>Πώς αντιδρούν οι επόμενοι αυτοκράτορες εναντίον των Βενετών;</i>	<p><u>Αντίδραση επόμενων αυτοκρατόρων:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Δήμευση περιουσιών των Βενετών 2. Υποκίνηση βιαιοτήτων εναντίον των Βενετών 3. Παραχώρηση προνομίων σε άλλες ιταλικές ναυτικές πόλεις (Πίζα και Γένουα) (Μανουήλ Κομνηνός) → διχασμός αντιπάλων → επέμβαση Βυζαντίου στην Ιταλία → επαναφορά φιλόδοξης πολιτικής Ιουστινιανού Α΄
	B. Το Σχίσμα των δύο Εκκλησιών
Ερώτ. 4 <i>Τι οδήγησε στο Σχίσμα των δύο Εκκλησιών και ποιες οι συνέπειές του;</i>	<p>Ο καρδινάλιος Ουμβέρτος και ο πατριάρχης Μιχαήλ Κηρουλάριος δεν καταφέρνουν να επιλύσουν λειτουργικές και δογματικές διαφορές των πατριαρχείων Ρώμης και Κωνσταντινούπολης → Ρήξη στη σχέση μεταξύ των δύο πατριαρχείων = Σχίσμα των δύο Εκκλησιών (1054): Ορθόδοξη Εκκλησία ≠ Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία →</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Αντιπαλότητα και μίσος μεταξύ Ανατολής και Δύσης 2. Αρνητικές επιπτώσεις στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

II. ΟΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

1. ΟΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ ΚΑΙ Η ΠΡΩΤΗ ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

	A. Ορισμός και παράγοντες
Ερώτ. 1 <i>Τι ήταν οι σταυροφορίες και ποιοι λόγοι οδήγησαν σε αυτές;</i>	Σταυροφορίες = εκστρατείες της Δύσης (με πρωτοβουλία των παπών) για την απελευθέρωση του Παναγίου Τάφου και των Αγίων Τόπων από τους Σελτζούκους <u>Λόγοι:</u> 1. Φημολογίες για ωμότητα (=σκληρότητα) Αράβων και Τούρκων κατά των προσκυνητών 2. Οικονομικά προβλήματα της Δύσης 3. Κάλεσμα βοήθειας από τον Αλέξιο Α΄ Κομνηνό προς τους Δυτικούς
	B. Οι τρεις πρώτες σταυροφορίες
Ερώτ. 2 <i>Τι γνωρίζετε για την πρώτη σταυροφορία;</i>	I. Η 1 ^η Σταυροφορία (1096-1099): 1. κηρύσσεται από τον πάπα Ουρβανό Β΄ (στο Κλερμόν της Γαλλίας) (1095) 2. έχει θρησκευτικό χαρακτήρα 3. διακρίνεται σε δύο μορφές: α/ Λαϊκή σταυροφορία: οι ανοργάνωτες λαϊκές μάζες ηττώνται από τους Τούρκους β/ Φεουδαρχική σταυροφορία: i. Νίκη των φεουδαρχών → παραχώρηση εδαφών δυτικής Μ. Ασίας στο Βυζάντιο ii. Ίδρυση ηγεμονιών και αυτοτελών κρατιδίων στη Συρία και την Παλαιστίνη από τους φεουδάρχες
Ερώτ. 3 <i>Τι γνωρίζετε για τη δεύτερη και τρίτη σταυροφορία;</i>	II. 2 ^η και 3 ^η Σταυροφορία (12 ^{ος} αιώνας): Αποτυχημένες. <u>Συνέπειες τρίτης σταυροφορίας:</u> 1. Ο Ριχάρδος Λεοντόκαρδος (άγγλος βασιλιάς): α/ καταλαμβάνει την Κύπρο β/ την παραδίδει στο φράγκο Γουίδο Λουζινιάν (1192) 2. Το νησί στα χέρια των Δυτικών για περίπου τέσσερις αιώνες
	Γ. Η τέταρτη σταυροφορία
Ερώτ. 4 <i>Τι γνωρίζετε για την τέταρτη σταυροφορία;</i>	1. Όχι πια θρησκευτικοί αλλά υλικοί λόγοι (κατακτήσεις): α/ Αίγυπτος και Συρία (αρχικά) β/ Κωνσταντινούπολη (στη συνέχεια) → Άλωση (= κατάληψη) Κωνσταντινούπολης (1204)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΙΙ. ΟΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ 2. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

	A. Τα λατινικά κράτη
Ερώτ. 1 <i>Ποια βυζαντινά εδάφη παίρνουν οι λατίνοι;</i>	<p>Διανομή Βυζαντινών εδαφών (Ρωμανία) → περίοδος λατινοκρατίας:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Βενετοί: α/ Κωνσταντινούπολη (το μεγαλύτερο μέρος της) β/ τα σημαντικότερα λιμάνια και νησιά του Αιγαίου και του Ιονίου Πελάγους 2. Κόμης Βαλδουίνος: α/ αυτοκρατορία της Κωνσταντινούπολης β/ Βασίλειο Θεσσαλονίκης (γιατί εξαρτιόταν από την Κωνσταντινούπολη) + Θρακικά και μακεδονικά εδάφη 3. Καταλανοί (14^{ος} αιώνας) (αρχικά), φλωρεντινή οικογένεια τραπεζιτών (στη συνέχεια): δουκάτο των Αθηνών 4. Ηγεμονία της Αχαΐας → Δεσποτάτο του Μυστρά
	B. Τα ελληνικά κράτη
Ερώτ. 2 <i>Ποια ελληνικά κράτη δημιουργούνται;</i>	<p>Πτώση Κωνσταντινούπολης (1204) → τρία ελληνικά κράτη:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας (ΝΑ ακτές Εύξεινου Πόντου) 2. Αυτοκρατορία της Νίκαιας (ΒΔ τμήμα Μ. Ασίας) 3. Κράτος της Ηπείρου (Ήπειρος + Αιτωλοακαρνανία) 4. Δεσποτάτο του Μυστρά [(Μάχη Πελαγονίας (1259) → Νίκη Βυζαντινών] (Δεσπότης = ο αδελφός του βυζαντινού αυτοκράτορα): τα κάστρα: α/ Μάνη β/ Γεράκι γ/ Μονεμβασία δ/ Μυστράς
	Γ. Λατίνοι και Έλληνες
Ερώτ. 3 <i>Πώς συμπεριφέρονται Έλληνες και Λατίνοι;</i>	<p>Έλληνες: Συσπείρωση και αντίσταση κατά των Λατίνων ≠ Λατίνοι: Υπεροψία και περιφρόνηση προς τους «σχισματικούς» Έλληνες</p>
	Δ. Νέα ιδεολογία και ανάκτηση της Πόλης
Ερώτ. 4 <i>Τι καταφέρνουν τα ελληνικά κράτη και ποιοι είναι οι λόγοι της επιτυχίας τους;</i>	<p>Τα ελληνικά κράτη:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. συνενώνουν τις δυνάμεις του Ελληνισμού 2. αποκρούουν τις επιθέσεις των Λατίνων 3. οργανώνονται στρατιωτικά και πολιτικά 4. προκόβουν στην οικονομία και τον πολιτισμό 5. προσπαθούν να ξανακερδίσουν την Κωνσταντινούπολη 6. προσπαθούν να ξαναφτιάξουν τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία (1261) → Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγος (αυτοκράτορας της Νίκαιας) <p>Λόγοι επιτυχίας: ξύπνημα εθνικού αισθήματος Βυζαντινών γιατί:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Συνδέονται με το ιστορικό παρελθόν τους (κυρίως μετά την Άλωση της Πόλης) 2. Συμβιβάζουν στη συνείδησή τους την αρχαία ελληνική κληρονομιά και τη χριστιανική πίστη

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΙΙΙ. ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΚΑΙ ΥΠΟΤΑΓΗ ΣΤΟΥΣ ΟΘΩΜΑΝΟΥΣ

2. Η ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

	A. Πολιορκία και Άλωση της Πόλης
Ερώτ. 1 <i>Πώς προετοιμάζεται η Άλωση της Πόλης;</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Μάχη Άγκυρας → αναρχία στην Οθωμανική αυτοκρατορία 2. Ο σουλτάνος Μουράτ Β' (1421-1451): <ul style="list-style-type: none"> α/ επαναφέρει την τάξη β/ καταλαμβάνει Γιάννενα + Θεσσαλονίκη (1430) γ/ νικά σταυροφόρους στη Βάρνα (1444) <div style="text-align: right; margin-top: -20px;">} Προετοιμασία Άλωσης της Πόλης</div>
Ερώτ. 2 <i>Τι γνωρίζετε για την Άλωση της Πόλης;</i>	<p>Άλωση της Πόλης:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ο Μωάμεθ Β' Πορθητής: <ul style="list-style-type: none"> α/ χτίζει το φρούριο της Ρούμελης στην ευρωπαϊκή ακτή του Βοσπόρου β/ εμποδίζει να φτάνουν τρόφιμα στην Πόλη από τον Εύξεινο Πόντο γ/ πολιορκεί την Πόλη για 54 μέρες (6 Απριλίου - 29 Μαΐου 1453) 2. Ο Κωνσταντίνος ΙΑ' Παλαιολόγος διαθέτει ελάχιστες δυνάμεις 3. Τα χριστιανικά κράτη δε βοηθούν την Πόλη 4. Σφοδροί βομβαρδισμοί + επιθέσεις από τους Οθωμανούς 5. Οι γενίτσαροι περνούν μέσα στην Πόλη από τα ρήγματα των τειχών → Άλωση Κωνσταντινούπολης 6. Ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος ΙΑ' πεθαίνει στη μάχη 7. Θρησκευτικός νόμος = παράδοση της Πόλης στους μαχητές 8. Ο Μωάμεθ: α/ μπαίνει με πομπή στην Πόλη β/ πηγαίνει στην Αγία Σοφία να προσευχηθεί γ/ ορίζει την Πόλη ως πρωτεύουσά του 9. Σφαγές και λεηλασίες της Πόλης για τρεις μέρες
	B. Οι συνέπειες
Ερώτ. 3 <i>Ποιες είναι οι συνέπειες της Άλωσης της Πόλης;</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Τραυματισμός της υπερηφάνειας των Ελλήνων 2. Θρήνος για τη μεγάλη συμφορά 3. Ελπίδα Ανάστασης του Γένους 4. Οι λόγιοι μεταφέρουν τον Βυζαντινό πολιτισμό στη Δύση 5. Οι Οθωμανοί κλείνουν τους δρόμους της Ανατολής στους Ευρωπαίους (→ στρέφονται σε μεγάλες γεωγραφικές ανακαλύψεις)
	Γ. Η βυζαντινή πνευματική κληρονομιά
Ερώτ. 4 <i>Πώς επιδρά ο βυζαντινός πολιτισμός στη Ρωσία;</i>	<p>I. Ρωσία</p> <p>Η βυζαντινή ιδεολογία επηρεάζει αυτήν του Μοσχοβίτικου Κράτους (= Ρωσία):</p> <p>Οι Ρώσοι: α/ θεωρούν ότι είναι οι μοναδικοί κληρονόμοι της Βυζαντινής πνευματικής και πολιτικής παράδοσης β/ Πιστεύουν ότι η Μόσχα είναι η Τρίτη Ρώμη ως ανασύσταση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας</p>
Ερώτ. 5 <i>Πώς επιδρά ο βυζαντινός πολιτισμός στους Βαλκανικούς λαούς;</i>	<p>II. Βαλκανικοί λαοί</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Επηρεάζονται από το Βυζαντινό πολιτισμό 2. Διατηρούν την πνευματική τους ταυτότητα επί Τουρκοκρατίας χάρη στην Ορθοδοξία

Ερώτ. 6

Πώς συνεισφέρει το Βυζάντιο στον ευρωπαϊκό και παγκόσμιο πολιτισμό;

III. Πολύ σημαντική συνεισφορά του Βυζαντίου στον ευρωπαϊκό και παγκόσμιο πολιτισμό:

1. διασώζει τον ευρωπαϊκό πολιτισμό από την απειλή των αραβικών κατακτήσεων (7^{ος}-8^{ος} αιώνας)
2. αναπτύσσει μεγάλη και πρωτότυπη τέχνη που επηρεάζει Ανατολή και Δύση. Επηρεάζει: α/ τον ορθόδοξο σλαβικό κόσμο
β/ την ιταλική προαναγεννησιακή τέχνη
γ/ την οθωμανική αρχιτεκτονική
3. μεταδίδει την κλασική κληρονομιά (αρχαίοι κλασικοί συγγραφείς) και τη ρωμαϊκή νομική παράδοση
4. αναπτύσσει νέα γραμματειακά είδη (χρονογραφία, λειτουργική ποίηση)
5. αναπτύσσει τις θετικές επιστήμες (αστρονομία, μαθηματικά)
6. τελειοποιεί την οργάνωση των κρατικών υπηρεσιών με επιρροή:
α/ στο Χαλιφάτο
β/ στα μεσαιωνικά βαλκανικά κράτη
γ/ στη Ρωσία
δ/ στο Οθωμανικό κράτος
7. συμβάλλει στη διαμόρφωση εκκλησιαστικής μουσικής
8. συμβάλλει στο δυτικό πολιτισμό (μοναστισμός, ουμανιστικές σπουδές, ανθρωπιστικές σπουδές)

	Γ. Η ασθένεια, η ιατρική και κοινωνική περιθαλψη, ο θάνατος
Ερώτ. 5 <i>Πώς αντιμετωπίζουν τις ασθένειες στο Βυζάντιο;</i>	Ι. Υγεία: Α. 1. Νοσοκομείο σε κάθε πόλη με αριθμό γιατρών ανάλογο προς τον πληθυσμό 2. Ιδιωτικά ιατρεία 3. Ιατρικές επισκέψεις κατ' οίκον Β. Μαγεία ≠ ιατρική Οι Βυζαντινοί καταφεύγουν στη μαγεία για να θεραπεύσουν ασθένειες
Ερώτ. 6 <i>Ποια μέτρα κοινωνικής πρόνοιας παίρνει το Βυζάντιο;</i>	ΙΙ. Κοινωνική πρόνοια: 1. πτωχοκομεία 2. ορφανοτροφεία } Ίδρυση + συντήρηση από την Εκκλησία
	Δ. Η κατοικία
Ερώτ. 7 <i>Πώς ήταν τα σπίτια των πλουσίων των πόλεων;</i>	Ι. Των πλουσίων των πόλεων: 1. χτίζονται γύρω από μια κεντρική αίθουσα (= υποδοχή) 2. στο ισόγειο: α/ δωμάτιο με τζάκι β/ κουζίνα γ/ πλυσταριό δ/ λουτρό ε/ εικονοστάσιο ή παρεκκλήσι 3. κολώνες πέτρινες ή ξύλινες για να στηρίζουν τον επόμενο όροφο 4. στον όροφο: υπόλοιπα δωμάτια
Ερώτ. 8 <i>Πώς ήταν τα σπίτια των φτωχών των πόλεων;</i>	ΙΙ. Των φτωχών των πόλεων: 1. άθλια 2. χωρίς ανέσεις
Ερώτ. 9 <i>Πώς ήταν τα σπίτια των μεγαλοκτηματιών;</i>	ΙΙΙ. Των μεγαλοκτηματιών: 1. πολυτελείς επαύλεις μακριά από τα χωριά 2. εσωτερικοί κήποι 3. στοές
Ερώτ. 10 <i>Πώς ήταν τα σπίτια των ευκατάστατων χωρικών;</i>	ΙV. Των ευκατάστατων χωρικών: Διώροφα: α/ ισόγειο: κοτέτσι-στάβλος-αποθήκες β/ όροφος: δωμάτια
Ερώτ. 11 <i>Πώς ήταν τα σπίτια των φτωχών χωρικών;</i>	V. Των φτωχών χωρικών: 1. άθλια 2. μικρά 3. ένας στεγασμένος χώρος, διαιρεμένος σε δύο δωμάτια (μερικές φορές)

	Ε. Η ενδυμασία και η μόδα
Ερώτ. 12 <i>Πώς ντύνονται οι αστοί;</i>	Οι Βυζαντινοί: α/ παρακολουθούν τη μόδα β/ αγαπούν τα κοσμήματα Ι. <u>Αστοί:</u> Α. <u>Άνδρες:</u> 1. μακρύς χιτώνας με πολλές πτυχώσεις 2. δερμάτινες μπότες (χειμώνας) 3. ανατολίτικα παπούτσια (καλοκαίρι) Β. <u>Γυναίκες:</u> 1. πολυτελή μεταξωτά ή λινά ρούχα
Ερώτ. 13 <i>Πώς ντύνονται οι χωρικοί;</i>	ΙΙ. <u>Χωρικοί:</u> Α. <u>Άντρες:</u> 1. στιχάρια (= χιτώνες) χωρίς μανίκια 2. ζωνάρι στη μέση 3. μακριές βράκες (ως τον αστράγαλο) 4. ξυπόλυτοι ή παπούτσια ανοιχτά στη φτέρνα Β. <u>Γυναίκες:</u> 1. ιμάτιο (= μανδύας) με μακριά μανίκια πάνω από το στιχάριο που καλύπτει και το κεφάλι 2. μακιγιάρονται 3. φροντίζουν επιμελώς τα μαλλιά τους
	ΣΤ. Διατροφή
Ερώτ. 14 <i>Πώς διατρέφονται οι ευκατάστατοι Βυζαντινοί;</i>	Οι Βυζαντινοί αγαπούν πολύ το φαγητό (εκτός περιόδων νηστείας) Ι. <u>Ευκατάστατοι:</u> 1. ορεκτικά 2. κρέατα 3. ψάρια 4. γλυκά 5. κρασί
Ερώτ. 15 <i>Ποια είναι η σχέση του μέσου Βυζαντινού με τη διατροφή;</i>	ΙΙ. <u>Ο μέσος Βυζαντινός</u> στερείται τη διατροφική ποικιλία λόγω: 1. εχθρικών επιδρομών 2. αυθαιρεσιών δυνατών και αξιωματούχων 3. επιδημιών 4. θεομηνιών

	<u>Z. Η ψυχαγωγία</u>
Ερώτ. 16 <i>Πώς διασκεδάζουν οι κάτοικοι της πρωτεύουσας;</i>	I. Πρωτεύουσα: 1. Ιππόδρομος: α/ αρματοδρομίες β/ θρησκευτικές πομπές γ/ δημόσιες τελετές δ/ θεατρικές παραστάσεις ε/ λαϊκά προγράμματα 2. Απόκριες: μεταμφίεση + παρέλαση στους δρόμους 3. Νέα σελήνη: φωτιές στους δρόμους: οι νέοι πηδούν από πάνω 4. Ταβέρνες
Ερώτ. 17 <i>Πώς διασκεδάζουν οι κάτοικοι της επαρχίας;</i>	II. Επαρχία: ετήσια πανηγύρια → λαϊκές γιορτές: α/ μάγοι β/ θαυματοποιοί γ/ αστρολόγοι δ/ θεραπευτές (Η Εκκλησία τα απαγορεύει)
	<u>H. Ο μοναχισμός</u>
Ερώτ. 18 <i>Τι είναι ο μοναχισμός;</i>	I. Μοναχισμός = 1. εγκατάλειψη εγκοσμίων και ανθρώπων 2. αναχώρηση σε έρημο ή ακατοίκητο τόπο 3. νηστεία 4. προσευχή 5. αϋπνία } Μοναχοί ή ερημίτες ή ασκητές ή αναχωρητές
Ερώτ. 19 <i>Τι γνωρίζετε για το μοναχικό κίνημα;</i>	II. Μοναχικό κίνημα: 1. Ξεκινά από την Αίγυπτο (4 ^{ος} αιώνας) 2. Εξαπλώνεται στην Εγγύς Ανατολή και σε όλο το χριστιανικό κόσμο 3. Μορφές: α/ μοναχική μορφή (πρότυπο: Άγιος Αντώνιος) β/ κοινοβιακή μορφή (ιδρυτής: Παχώμιος) (= ζουν μαζί πολλοί μοναχοί): 1. Ίδρυση μοναστηριών α/ Επικεφαλής: ηγούμενος = υπεύθυνος για την τήρηση των κανόνων β/ Μοναχοί: τηρούν τους κανόνες με ευλάβεια 2. Μετά την αναστήλωση των εικόνων: αύξηση αριθμού μοναχισμού → περισσότερα μοναστήρια. Περιοχές: α/ Όλυμπος Βιθυνίας β/ Καππαδοκία γ/ Άγιο Όρος (χερσόνησος Άθω): σημαντικότερο κέντρο : i. 9 ^{ος} αιώνας: σημαντική μοναχική κοινότητα ii. γίνεται μοναστική πολιτεία: α/ με την ίδρυση νέων μοναστηριών β/ χάρη στα προνόμια των Βυζαντινών αυτοκρατόρων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5
4. ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗ

<p>Ερώτ. 1 <i>Τι γνωρίζετε για την αρχιτεκτονική των Βυζαντινών εκκλησιών;</i></p>	<p>A. Αρχιτεκτονική</p> <p><u>Εκκλησίες:</u></p> <p>I. Ρυθμοί (= σχήματα):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Βασιλική με τρούλο (Αγία Σοφία) 2. Σταυροειδής με τρούλο (σταυρός εγγεγραμμένος σε τετράγωνο). Παραλλαγές: α/ Αγιορείτικος τύπος (τρεις κόγχες) β/ Πεντάτρολος 3. Οκταγωνικός <p>II. Εξωτερικές επιφάνειες:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. όχι ιδιαίτερα επιμελημένες 2. αίσθηση πρόχειρης κατασκευής <p>III. Εσωτερικοί χώροι:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. τοιχογραφίες 2. ψηφιδωτά 3. ανάγλυφες παραστάσεις 4. έργα ξυλογλυπτικής 5. φορητές εικόνες
<p>Ερώτ. 2 <i>Τι γνωρίζετε για τη γλυπτική και τη ζωγραφική στις βυζαντινές εκκλησίες;</i></p>	<p>B. Γλυπτική και ζωγραφική (τοιχογραφίες, ψηφιδωτά, φορητές εικόνες)</p> <p>I. Εξωτερικά:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Αρχιτεκτονικός διάκοσμος 2. Ανάγλυφες παραστάσεις με διακοσμητικά θέματα <p>II. Εσωτερικά:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Τοιχογραφίες 2. Ψηφιδωτά 3. Φορητές εικόνες (σε περιόδους οικονομικής κρίσης) <p>III. Αγιογράφηση:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Κορυφή τρούλου: ο Παντοκράτωρ και γύρω γύρω άγγελοι και προφήτες 2. Λοφία τρούλου: Ευαγγελιστές 3. Αψίδα Ιερού: η Θεοτόκος ανάμεσα στους αρχαγγέλους Μιχαήλ και Γαβριήλ 4. Τοίχοι: δεσποτικές γιορτές, Άγιοι, Μάρτυρες <p>IV. Τεχνική αγιογραφίας:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Αδιαφορία για σωστές αναλογίες, κίνηση, προοπτική 2. Αδυνατισμένες μορφές Αγίων σε όρθια και μετωπική στάση → αίσθηση πνευματικότητας, αυστηρότητας, επισιμότητας 3. Επιδίωξη: προβολή της ζωής μετά το θάνατο και της αιωνιότητας 4. (Καμιά φορά) Χρήση κλασικής τεχνοτροπίας

	Γ. Μικρογραφία, Μικροτεχνία, Μικρογλυπτική, Νομισματική
Ερώτ. 3 <i>Τι γνωρίζετε για τη μικρογραφία, τη μικροτεχνία, τη μικρογλυπτική και τα νομίσματα των βυζαντινών χρόνων;</i>	<p>I. <u>Μικρογραφία</u>: διακοσμητικές εικόνες στα χειρόγραφα: παριστάνουν αυτό που περιγράφεται στο κείμενο (σύνδεση λόγου και εικόνας)</p> <p>II. <u>Μικροτεχνία και μικρογλυπτική</u>:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. υψηλή τεχνική και καλλιτεχνική ποιότητα 2. μεγάλη ποικιλία 3. υλικά: α/ πολύτιμα μέταλλα β/ σμάλτο γ/ ελεφαντόδοντο <p>III. <u>Νομίσματα</u>:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Έχουν αισθητική αξία 2. Είναι έργα μικροτεχνίας 3. Είναι ιστορικές πηγές γιατί: α/ απεικονίζονται ιστορικά πρόσωπα β/ δίνουν πληροφορίες για την πολιτική, την οικονομία, την κοινωνία, το πολίτευμα, τη θρησκεία
	Δ. Μουσική
Ερώτ. 4 <i>Τι γνωρίζετε για την εκκλησιαστική λειτουργική ποίηση;</i>	<p>I. <u>Εκκλησιαστική λειτουργική ποίηση</u>:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. μελοποιείται και ψέλνεται κατά τη Θεία Λειτουργία και άλλες θρησκευτικές τελετές 2. είναι απλή (αρχικά) Αργότερα 3. οι ύμνοι (= εγκωμιαστικά άσματα για το Θεό και τους Αγίους) γίνονται πιο σύνθετοι 4. έως τον Ζ΄ αιώνα τη γράφουν και τη μελοποιούν οι ποιητές ή μελωδοί (π.χ. Ρωμανός ο Μελωδός) 5. Η' αιώνας: ο υμνογράφος μπορεί να είναι άλλος από τον μελοποιό 6. είναι μονοφωνική κα φωνητική (μία φωνή, ή περισσότερες με έναν κοινό ήχο) 7. δε χρησιμοποιούνται μουσικά όργανα 8. αρχικά αλφαβητική σημειογραφία (νότα = γράμματα) 9. 8^{ος} αιώνας: άλλοι τύποι μουσικής γραφής 10. δε χρησιμοποιείται το λειτουργικό δράμα (= θρησκευτική παράσταση)
Ερώτ. 5 <i>Τι γνωρίζετε για την κοσμική βυζαντινή μουσική;</i>	<p>II. <u>Κοσμική μουσική</u>:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. προσαρμόζεται στη νέα πίστη και λατρεία 2. χρησιμοποιούνται μουσικά όργανα: κρουστά, πνευστά, έγχορδα 3. αλληλεπίδραση με τη θρησκευτική μουσική: στον Ιππόδρομο: α/ ψαλτά εγκώμια για τον αυτοκράτορα - εγκωμιαστικά άσματα για τους ακρίτες β/ χρήση αερόφωνου οργάνου¹

¹ **Αερόφωνο**

Παλιό μουσικό όργανο, που έμοιαζε με λατέρνα. Λειτουργούσε με πεπιεσμένο αέρα. Οι ήχοι του προκαλούνταν με την περιστροφική κίνηση μιας χειρολαβίδας. Μπορούσε να παίζει 5 έως 6 διαφορετικούς σκοπούς. Λεγόταν και **βαρβαρικό όργανο** γιατί, όταν χαλούσε, προκαλούσε απάισιους θορύβους. Η ανακάλυψή του ανάγεται στους βυζαντινούς χρόνους

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

I. 2. Ο ΚΑΡΛΟΜΑΓΝΟΣ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ

<p>Ερώτ. 1 Τι γνωρίζετε για τον Καρλομάγνο;</p>	<p>A. Η αυτοκρατορία</p> <p>I. Ο Καρλομάγνος (= Charlemagne) (768-814):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. διαδέχεται τον Πιπίνο 2. επεκτείνει το Φραγκικό βασίλειο (με συνεχείς πολέμους) 3. στέφεται αυτοκράτορας του Ρωμαϊκού κράτους από τον πάπα τα Χριστούγεννα του 800 → διαμάχη Δύσης - Ανατολής (← οι Βυζαντινοί θεωρούν τον αυτοκράτορά τους μοναδικό κληρονόμο και συνεχιστή της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας) 4. ορίζει ως έδρα του την Αιξ-Λα-Σαπέν = διοικητικό + πολιτιστικό κέντρο της αυτοκρατορίας 5. οργανώνει τους πολιτικούς και διοικητικούς θεσμούς του βασιλείου σύμφωνα με τη ρωμαϊκή παράδοση και τα γερμανικά έθιμα → καλύτερος έλεγχος κράτους → τάξη + οργάνωση: α/ οικονομική ανάπτυξη β/ αύξηση αγροτικής παραγωγής γ/ ανάπτυξη εμπορίου 												
<p>Ερώτ. 2 Τι συμβαίνει μετά το θάνατο του Καρλομάγνου στο Φράγκικο κράτος;</p>	<p>II. Θάνατος Καρλομάγνου:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. διαταραχή της ενότητας του κράτους 2. διανομή της αυτοκρατορικής κληρονομιάς μεταξύ των κληρονόμων του με τη συνθήκη του Βερντέν (843): τρία τμήματα: <ul style="list-style-type: none"> α/ σημερινή Γερμανία (περίπου) β/ σημερινή Γαλλία γ/ σημερινό Βέλγιο, Ελβετία, Κεντρική Ιταλία (ως τη Ρώμη) <p style="text-align: right;">} Γλωσσική κατανομή</p>												
<p>Ερώτ. 3 Ποιοι εισβάλλουν στον Φράγκικο κράτος;</p>	<p>III. Εισβολές στο Φράγκικο κράτος:</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 50%;">Ποιοι</th> <th style="width: 20%;">Από πού</th> <th style="width: 30%;">Πού</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1. Σαρακηνοί (= μουσουλμάνοι της Αφρικής και της Ισπανίας)</td> <td>νότια</td> <td>Παράλια Μεσογείου</td> </tr> <tr> <td>2. Μαγυάροι (= Ούγγροι)</td> <td>ανατολικά</td> <td>Δυτική Ευρώπη</td> </tr> <tr> <td>3. Νορμανδοί (= Βίκινγκς)</td> <td>βόρεια</td> <td>Ευρώπη</td> </tr> </tbody> </table>	Ποιοι	Από πού	Πού	1. Σαρακηνοί (= μουσουλμάνοι της Αφρικής και της Ισπανίας)	νότια	Παράλια Μεσογείου	2. Μαγυάροι (= Ούγγροι)	ανατολικά	Δυτική Ευρώπη	3. Νορμανδοί (= Βίκινγκς)	βόρεια	Ευρώπη
Ποιοι	Από πού	Πού											
1. Σαρακηνοί (= μουσουλμάνοι της Αφρικής και της Ισπανίας)	νότια	Παράλια Μεσογείου											
2. Μαγυάροι (= Ούγγροι)	ανατολικά	Δυτική Ευρώπη											
3. Νορμανδοί (= Βίκινγκς)	βόρεια	Ευρώπη											
<p>Ερώτ. 4 Πώς αναπτύσσονται τα γράμματα κατά την Καρολίδεια Αναγέννηση;</p>	<p>B. Η Καρολίδεια Αναγέννηση</p> <p>Σημαντική άνθηση γραμμάτων και τεχνών κατά την εποχή του Καρλομάγνου και των διαδόχων του = Καρολίδεια Αναγέννηση</p> <p>I. Ανάπτυξη γραμμάτων:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Καλή οργάνωση κράτους = ικανά στελέχη → οι κληρικοί μορφώνονται (από διάσημους Ιρλανδούς και Άγγλους λόγιους) και γίνονται: <ul style="list-style-type: none"> α/ γραφείς β/ αντιγραφείς γ/ δάσκαλοι 2. Ανακτορική Ακαδημία + μοναστήρια → αντιγραφή βιβλίων 3. Καρολίδειος γραφή = ευανάγνωστα πεζά γράμματα 4. Σχολεία σε κάθε επισκοπή και μοναστήρι. Διδάσκουν: <ul style="list-style-type: none"> α/ γραφή β/ ανάγνωση γ/ γραμματική δ/ ρητορική ε/ αριθμητική κ.α. 												
<p>Ερώτ. 5 Ποιες τέχνες αναπτύσσονται κατά την Καρολίδεια Αναγέννηση;</p>	<p>II. Ανάπτυξη τεχνών (βυζαντινές επιδράσεις):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. αρχιτεκτονική 2. γλυπτική 3. ζωγραφική 4. μικροτεχνία 5. μικρογραφία χειρογράφων <p style="text-align: right;">} Εξαιρετα αντιπροσωπευτικά έργα</p>												

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

I. ΟΙ ΑΝΑΚΑΤΑΤΑΞΕΙΣ ΣΤΗ ΜΕΤΑΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

1. ΟΙ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ

	A. Τα κίνητρα και οι προϋποθέσεις
Ερώτ. 1 <i>Ποια κίνητρα οδηγούν σε ανακαλύψεις;</i>	I. Κίνητρα: <ol style="list-style-type: none"> 1. Οικονομικά: εμπόριο στην Ανατολή (αρχικά μέσω του δρόμου του μεταξιού¹, στη συνέχεια μέσω θαλάσσης) 2. Πολιτικά: φιλοδοξίες ηγεμόνων 3. Θρησκευτικά: διάδοση του χριστιανισμού 4. Επιστημονικά: ανάγκη για γνώση
Ερώτ. 2 <i>Ποιες προϋποθέσεις δημιουργούνται για νέες ανακαλύψεις;</i>	II. Προϋποθέσεις: <ol style="list-style-type: none"> 1. Ευκολότερα και ασφαλέστερα ταξίδια χάρη: <ol style="list-style-type: none"> α/ Στην πυξίδα β/ Στον αστρολάβο (= όργανο προσδιορισμού του γεωγραφικού πλάτους παρατηρώντας τα άστρα) γ/ Στους πορτολάνους (= ναυτικοί χάρτες) δ/ Στην караβέλα (= μεγάλο, γρήγορο και ασφαλές καράβι) 2. Αντίληψη ότι η γη είναι στρογγυλή
	B. Τα εξερευνητικά ταξίδια
Ερώτ. 3 <i>Τι αποφέρουν τα εξερευνητικά ταξίδια;</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ο Πορτογάλος Βάσκο Ντε Γκάμα φτάνει στο Κάλικουτ της Ινδίας (1498) (προσπάθεια Πορτογάλων να ανακαλύψουν δρόμο προς τις Ινδίες πλέοντας γύρω από την Αφρική) 3. Ο γενουάτης Χριστόφορος Κολόμβος (υποστηριζόμενος από την Ισπανία) ανακαλύπτει νησιά και ηπειρωτικές περιοχές της κεντρικής Αμερικής (νομίζοντας ότι έχει φτάσει στις Ινδίες) 4. Ο Πορτογάλος Φερδινάνδος Μαγγελάνος κάνει το γύρω της γης αποδεικνύοντας τη σφαιρικότητά της (1519-1522)
	Γ. Η γέννηση ενός Νέου Κόσμου
Ερώτ. 4 <i>Πώς οι Ευρωπαίοι κυριαρχούν στο Νέο Κόσμο;</i>	<p>Κατάκτηση με τη βία εδαφών στην Αμερική από Ισπανούς και Πορτογάλους:</p> <ol style="list-style-type: none"> α/ Εξόντωση προκολομβιανών πολιτισμών κεντρικής και νότιας Αμερικής β/ Δημιουργία Πορτογαλικής και Ισπανικής αποικιακής αυτοκρατορίας (Συνθήκη της Τορντεζίλας (1494): μοίρασμα νέων χωρών σε Ισπανία και Πορτογαλία) γ/ Διεκδικούν εδάφη στις νέες χώρες (από τα τέλη του 16^{ου} αιώνα): <ol style="list-style-type: none"> i. Αγγλία ii. Γαλλία iii. Ολλανδία <p style="text-align: right;">} → ανταγωνισμός και συγκρούσεις</p>

¹ εμπορική οδική αρτηρία μεταξύ Κίνας και Ευρώπης, που αναπτύχθηκε για να στηρίξει εμπορικά ένα κινέζικο εξαγωγικό αγαθό, το μετάξι.

Δ. Η Ευρώπη και ο Νέος Κόσμος	
<p>Ερώτ. 5 <i>Ποιες αλλαγές φέρνει στην Ευρώπη η ανακάλυψη του Νέου Κόσμου;</i></p>	<p>I. Αλλαγές στην Ευρώπη:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Μετατόπιση Ευρωπαϊκής οικονομίας από τη Μεσόγειο στον Ατλαντικό και τη Βόρεια Θάλασσα 2. Νέα σημαντικά λιμάνια: α/ Σεβίλλη β/ Λισαβόνα γ/ Αμβέρσα 3. Νέες εμπορικές και τραπεζικές δραστηριότητες: εισαγωγή χρυσού και αργύρου (→ νέα κοινωνική τάξη: αστική) 4. Ανακάλυψη νέων πολιτισμών → κλονισμός προκαταλήψεων και αξιών του παρελθόντος 5. Ανάπτυξη επιστημονικών κλάδων: α/ γεωγραφία β/ αστρονομία γ/ ζωολογία δ/ βοτανική ε/ εθνολογία κ.α.
<p>Ερώτ. 6 <i>Ποιες αλλαγές φέρνει στους λαούς των νέων χωρών η ανακάλυψή τους από τους Ευρωπαίους;</i></p>	<p>II. Αλλαγές στις νέες χώρες: Αρνητικές επιπτώσεις ανακαλύψεων. Οι Ευρωπαίοι: α/ εκμεταλλεύονται τις πλουτοπαραγωγικές πηγές εις βάρος των ιθαγενών β/ θεωρούν τους ιθαγενείς υποδεέστερους και εκμεταλλεύσιμους → τρίτες χώρες: i. δουλεία ii. αποικιοκρατία iii. υπανάπτυξη iv. φτώχεια</p>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

I. ΟΙ ΑΝΑΚΑΤΑΤΑΞΕΙΣ ΣΤΗ ΜΕΤΑΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

2. ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ

	A. Τι είναι η Αναγέννηση;	
Ερώτ. 1 <i>Τι είναι η Αναγέννηση, τι συμβάλλει στην εμφάνισή της και ποια είναι τα χαρακτηριστικά της;</i>	<p>1. Αναγέννηση = καλλιτεχνικό και πνευματικό κίνημα που αναπτύσσεται στην Ευρώπη κατά τον 15^ο και 16^ο αιώνα.</p> <p>Στην Αναγέννηση συμβάλλουν:</p> <p>α/ οι Σταυροφορίες (η Δύση ενδιαφέρεται για την Ανατολή)</p> <p>β/ η αστική τάξη</p> <p>2. Χαρακτηριστικό της Αναγέννησης: αναβίωση αξιών κλασικής αρχαιότητας για να θεμελιωθεί ένας καινούργιος κόσμος</p>	
	B. Μια νέα εικόνα του κόσμου	
Ερώτ. 2 <i>Πώς βλέπει τον κόσμο ο Μεσαίωνας και πώς η Αναγέννηση;</i>	<p style="text-align: center;">Μεσαίωνας</p> <p>1. Τήρηση της παράδοσης:</p> <p>α/ Φροντίδα για τη σωτηρία της ψυχής</p> <p>β/ αποχή από τις χαρές της ζωής</p> <p>γ/ ιδέα ματαιότητας</p>	<p style="text-align: center;">Αναγέννηση</p> <p>1. Κριτική σκέψη</p> <p>2. Εξέλιξη</p> <p>3. Πρόοδος</p> <p>4. Λόγιοι: επίκεντρο ενδιαφέροντος: ο άνθρωπος</p> <p>5. Νέα αντίληψη για τη ζωή: επίκεντρο:</p> <p>α/ επίγεια ζωή</p> <p>β/ ομορφιά</p> <p>γ/ σώμα</p>
Ερώτ. 3 <i>Πού αναπτύσσεται η Αναγέννηση και ποιοι την υποστηρίζουν;</i>	<p>I. Η Αναγέννηση αναπτύσσεται κυρίως σε πόλεις της Ιταλίας:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ρώμη 2. Βενετία 3. Μιλάνο 4. Φλωρεντία <p>II. Υποστηρικτές της Αναγέννησης:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Μέδικοι (= ηγεμόνες της Φλωρεντίας) 2. Σφόρτσα (= ηγεμόνες του Μιλάνου) 3. Πάπας Ιούλιος Β΄ 	
	Γ. Ο Ανθρωπισμός	
Ερώτ. 4 <i>Τι είναι ο ανθρωπισμός;</i>	<p>I. Η στροφή προς την αρχαιότητα:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Μελέτη, μετάφραση και σχολιασμός αρχαίων συγγραφέων 2. Ανθρωπισμός = βαθύτερη γνώση της αρχαιότητας 	
Ερώτ. 5 <i>Ποια είναι τα έργα των ανθρωπιστών;</i>	<p>II. Οι ανθρωπιστές και η Ευρώπη των Διανοουμένων:</p> <p>Οι ανθρωπιστές:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. δημιουργούν την Πολιτεία των Γραμμάτων = δίκτυο σχέσεων και πολιτισμού 2. έχουν βαθύ θρησκευτικό αίσθημα 3. κάνουν κριτική στις μεσαιωνικές αντιλήψεις 4. αγωνίζονται για μια καλύτερη κοινωνία 5. γράφουν στη λατινική 6. υπερασπίζονται τις εθνικές γλώσσες (γράφουν έργα σ' αυτές) 	

<p>Ερώτ. 6 Ποιοι είναι οι κυριότεροι ανθρωπιστές;</p>	<p>III. <u>Ανθρωπιστές:</u></p> <p>1. <u>Έρασμος:</u> α/ Πρίγκιπας της πολιτείας των Γραμμάτων β/ Κορυφαίος Ελληνιστής γ/ Σατιρίζει επικριτικά τις καταχρήσεις της Εκκλησίας δ/ Αγνίζει για μια ειρηνική Ευρώπη ε/ Δίνει μεγάλη σημασία στην παιδεία</p> <p>2. <u>Φρανσουά Ραμπελαί:</u> έργο του: Πανταγκρουέλ (1532)</p> <p>3. <u>Τόμας Μορ:</u> έργο του: Ουτοπία (1516) = ιδανική πολιτεία όπου βασιλεύουν: α/ ειρήνη β/ ισότητα γ/ ανεκτικότητα</p>
<p>Ερώτ. 7 Τι χαρακτηρίζει τον οικουμενικό άνθρωπο;</p>	<p>Δ. Ο οικουμενικός άνθρωπος</p> <p>I. <u>Οικουμενικός άνθρωπος</u> (homo univereasalis) = επιδίδεται σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας → πολυδιάστατη προσωπικότητα με χαρίσματα που καλλιεργεί με αγώνα: α/ πνευματικά β/ ψυχικά γ/ σωματικά</p>
<p>Ερώτ. 8 Ποια εκπαιδευτικά ιδρύματα έχουμε κατά τον Ανθρωπισμό και ποιες μέθοδοι διδασκαλίας ακολουθούνται;</p>	<p>II. <u>Εκπαιδευτικά ιδρύματα:</u></p> <p>1. Νέα σχολεία 2. Κολέγια 3. Πανεπιστήμια } Διάδοση νέων ιδεών</p> <p>III. <u>Μέθοδοι διδασκαλίας:</u> Ευρύ φάσμα μαθημάτων → συνολική μόρφωση</p>
<p>Ερώτ. 9 Ποια είναι η συμβολή των Ελλήνων λογίων στην Αναγέννηση και ποιοι είναι οι πιο σημαντικοί λόγιοι;</p>	<p>Ε. Η συμβολή των Ελλήνων λογίων</p> <p>I. <u>Μετά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης, Έλληνες λόγιοι καταφεύγουν στη Δύση. Προσφορά τους:</u></p> <p>1. Προβολή ελληνικών γραμμάτων χάρη στο διδακτικό και συγγραφικό τους έργο 2. Ενίσχυση ενδιαφέροντος για: α/ την έκδοση αρχαίων ελληνικών κειμένων β/ τη συλλογή αρχαίων χειρογράφων από βιβλιοθήκες και ηγεμόνες</p> <p>II. <u>Πιο σημαντικοί λόγιοι:</u></p> <p>1. Φιλόσοφος Γεώργιος Γεμιστός ή Πλήθων στο Μυστρά 2. Επίσκοπος Νικαίας Βησσαρίων</p>
	<p>Στ. Η γέννηση του τυπωμένου βιβλίου και η διάδοση της Αναγέννησης και του Ανθρωπισμού</p>
<p>Ερώτ. 10 Χάρη σε τι αναπτύσσεται η Αναγέννηση;</p>	<p>I. <u>Η Αναγέννηση και ο Ανθρωπισμός επεκτείνονται χάρη:</u></p> <p>1. Στις συχνές μετακινήσεις καλλιτεχνών και λογίων 2. Στην εφεύρεση της τυπογραφίας</p>

<p>Ερώτ. 11 Τι γνωρίζετε για την τυπογραφία και ποια τα οφέλη της;</p>	<p>II. <u>Τυπογραφία:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Εφευρέτης: Ιωάννης Γουτεμβέργιος (1450): χρησιμοποιεί κινητά μεταλλικά στοιχεία (= γράμματα) για την εκτύπωση βιβλίων 2. Ταχύτατη εξάπλωση: 1500 τυπογραφεία σε 236 ευρωπαϊκές πόλεις → 30.000 - 35.000 βιβλία <p>III. <u>Οφέλη τυπογραφίας:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Μικρότερο κόστος 2. Μικρότερος όγκος βιβλίου 3. Γρήγορη αναπαραγωγή βιβλίων 4. Οι αναλφάβητοι προσπαθούν να μάθουν γράμματα → βελτίωση της θέσης τους στην κοινωνία (τα βιβλία αγοράζουν οι άνθρωποι των πόλεων γιατί αυτοί μόνο ξέρουν γράμματα)
<p>Z. Γράμματα, Επιστήμη και Τέχνη την εποχή της Αναγέννησης</p>	
<p>Ερώτ. 12 Τι γνωρίζετε για την ανάπτυξη των γραμμάτων κατά τον 16^ο αιώνα και ποιοι είναι οι σημαντικότεροι συγγραφείς;</p>	<p>I. <u>Γράμματα:</u> 16^{ος} αιώνας: Λογοτεχνική ανανέωση: α/ χρήση εθνικών γλωσσών β/ εμπλουτισμός θεματολογίας</p> <p><u>Σημαντικότεροι συγγραφείς:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Μισέλ ντε Μονταίν (Γάλλος): «Δοκίμια» ((Les essais) 2. Μινγκουέλ ντε Θερβάντες (Ισπανός): «Δον Κιχώτης» (Don Quixote de la Mancha) 3. Ουίλιαμ Σαίξπηρ (Άγγλος): Θεατρικά έργα: α/ «Άμλετ» (The Tragically History of Hamlet, Prince of Denmark) β/ «Μάκβεθ» (Macbeth) γ/ «Οθέλλος» (The Tragedy of Othello, the Moore of Venice) 4. Νικολό Μακιαβέλλι (Ιταλός): «Ο ηγεμόνας» (Il principe)
<p>Ερώτ. 13 Ποιοι είναι οι κυριότεροι επιστήμονες του 16^{ου} αιώνα;</p>	<p>II. <u>Επιστήμες:</u> <u>Κυριότεροι επιστήμονες:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Νικόλαος Κοπέρνικος (Πολωνός): Αστρονομία 2. Ιωάννης Κέπλερ (Γερμανός): Αστρονομία 3. Γαλιλαίος (Ιταλός): Αστρονομία 4. Θεόφραστος Παράκελσος (Ελβετός): Ιατρική, Φαρμακολογία 5. Αντρέ Βεσάλ (Φλαμανδός): Ιατρική, Ανατομία 6. Φραγκίσκος Βάκων (Άγγλος): συνδέει την επιστήμη με τη φιλοσοφία

<p>Ερώτ. 14 <i>Ποιες τέχνες αναπτύσσονται πριν την Αναγέννηση, από πού εμπνέονται και ποιες επιδράσεις δέχονται;</i></p>	<p>III. <u>Τέχνες:</u> Επίδραση γοθικής τέχνης σε όλη την Ευρώπη 1. <u>Αρχιτεκτονική:</u> πηγή έμπνευσης: αρχαιότητα 2. <u>Ζωγραφική:</u> i. Θέματα: α/ γυμνό σώμα β/ μύθοι της αρχαιότητας γ/ φύση δ/ θρησκευτικό συναίσθημα (σκηές από τη Βίβλο) ii. Τεχνοτροπία: προοπτική (= αίσθηση βάθους)</p>
<p>Ερώτ. 15 <i>Πώς ονομάζεται ο 15^{ος} αιώνας, ποια τέχνη αναπτύσσεται και ποιοι είναι οι κυριότεροι καλλιτέχνες;</i></p>	<p>iii. 15^{ος} αιώνας: κουατροτσέντο (= quattrocento = 1401-1500) → νέα μορφή τέχνης: α/ επίκεντρο: Φλωρεντία β/ επιρροές: i. γοθική τέχνη ii. βυζαντινή τέχνη <u>Καλλιτέχνες:</u> 1. Μποτιτσέλι 2. Μπενότσο Γκοτσόλι: «Η πορεία των τριών Μάγων» (Τοιχογραφία) = μίξη Ανατολής-Δύσης</p>
<p>Ερώτ. 16 <i>Τι γνωρίζετε για την Ιταλική Αναγέννηση και ποιοι είναι οι κυριότεροι Ιταλοί καλλιτέχνες;</i></p>	<p>iv. 16^{ος} αιώνας: Ιταλική Αναγέννηση: Τέχνη της Αναγέννησης <u>Καλλιτέχνες:</u> A. Ιταλία 1. Λεονάρντο ντα Βίντσι (καλλιτέχνης + επιστήμονας = οικουμενικός άνθρωπος) α/ επηρεάζεται από τον ανθρωπισμό β/ χρησιμοποιεί την προοπτική: «Ευαγγελισμός» γ/ επινοεί την τεχνική της διαβάθμισης (= sfumato) (= εξαφάνιση περιγραμμάτων → εντύπωση γλυκύτητας): «Τζοκόντα» 2. Μιχαήλ Άγγελος (ζωγράφος, γλύπτης, αρχιτέκτονας, ποιητής) α/ αρχηγός της Φλωρεντινής Σχολής β/ συνδυάζει την αρχαία ελληνική τέχνη με τάσεις της εποχής του γ/ «Δευτέρα Παρουσία» (ζωγραφική): διακόσμηση της οροφής της Καπέλα Σιξτίνα στο Βατικανό 3. Ραφαήλ Σάντι α/ επικεφαλής της Ρωμαϊκής Σχολής β/ τονίζει το ανθρώπινο στοιχείο γ/ «Μαντόνες» (= εικόνες της Παναγίας) 4. Τιτσιάνο α/ κυριότερος εκπρόσωπος της Βενετικής σχολής β/ προσέχει: i. το χρώμα ii. την κομψότητα iii. τη χάρη</p>
<p>Ερώτ. 17 <i>Ποιοι είναι οι κυριότεροι Γερμανοί καλλιτέχνες;</i></p>	<p>B. Γερμανία Άλμπρεχτ Ντύρερ α/ αναγεννησιακή τέχνη στα θέματα + τεχνική β/ στοιχεία σκοτεινά: δεισιδαιμονία + φόβος: «Αυτοπροσωπογραφία», «Η αποκάλυψη»</p>

<p>Ερώτ. 18 <i>Ποιοι είναι οι κυριότεροι καλλιτέχνες των Κάτω Χωρών;</i></p>	<p>Γ. Κάτω Χώρες</p> <p>1. Ιερώνυμος Μπος α/ Θέματα: φανταστικά, συμβολικά, αινιγματικά → συνύπαρξη ονείρου + πραγματικότητας β/ προάγγελος του υπερρεαλισμού (ή σουρρεαλισμού)¹ γ/ «Το κάρο με το χόρτο», «ο κήπος των ηδονών»</p> <p>2. Πίτερ Μπρέγκελ (ο μεγαλύτερος) α/ Θέματα: καθημερινή ζωή β/ έμφαση σε λεπτομέρεια + χρώμα γ/ πιστές απεικονίσεις φύσης + εποχών δ/ «οι ζητιάνοι», «οι κυνηγοί», τοπίο με ουράνιο τόξο»</p>
<p>Ερώτ. 19 <i>Ποιοι είναι οι κυριότεροι Ισπανοί καλλιτέχνες;</i></p>	<p>Δ. Ισπανία: Δομήνικος Θεοτοκόπουλος = el Greco α/ Θέματα + προοπτική: τεχνοτροπία Αναγέννησης β/ μορφές + πνευματικότητα: επίδραση της βυζαντινής τέχνης γ/ προβάλλει: έντονες συγκινησιακές καταστάσεις (π.χ. δραματικότητα, πάθος)</p>
<p>Ερώτ. 20 <i>Πώς η Αναγέννηση επηρεάζει τη μουσική;</i></p>	<p>IV. Μουσική:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Αναγέννηση + Ανθρωπισμός 2. Επίσημη εκκλησιαστική μουσική παράδοση - λαϊκή μουσική 3. Διαφοροποίηση από χώρα σε χώρα 4. Ανάπτυξη πολυφωνικής μουσικής: Τζοβάνι Πιερλουίτζι ντα Παλεστρίνα (Ιταλός) 5. Εμφάνιση κονσέρτου² και συμφωνίας³

¹ έκφραση του υποσυνείδητου κόσμου, όνειρο, φαντασίωση

² Είδος μουσικής σύνθεσης για ένα ή περισσότερους σολίστ και ορχήστρα

³ Εκτενής μουσική σύνθεση για ορχήστρα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

I. ΟΙ ΑΝΑΚΑΤΑΤΑΞΕΙΣ ΣΤΗ ΜΕΤΑΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

3. Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ

	A. Η κρίση στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία και οι ανθρωπιστές
Ερώτ. 1 <i>Τι οδηγεί τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία σε κρίση;</i>	I. Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία: <ol style="list-style-type: none"> 1. βρίσκεται σε κρίση 2. δεν ανταποκρίνεται στις θρησκευτικές-προσωπικές ανάγκες των πιστών 3. δεν ενδιαφέρεται για το ποίμνιό της και δεν το καθοδηγεί πνευματικά: <ol style="list-style-type: none"> α/ οι ανώτεροι κληρικοί ζουν πολυτελή ζωή β/ οι κατώτεροι κληρικοί ζουν πολύ φτωχά και είναι αγράμματοι 4. εκμεταλλεύεται το μεταθανάτιο φόβο των πιστών για την κόλαση 5. πουλά συγχωροχάρτια (= χαρτί άφεσης αμαρτιών)
Ερώτ. 2 <i>Πώς αντιδρούν οι ανθρωπιστές στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία;</i>	II. Οι ανθρωπιστές: <ol style="list-style-type: none"> 1. καταδικάζουν τις ενέργειες της Εκκλησίας 2. καταδικάζουν τις δεισιδαιμονίες των πιστών 3. αντιπροτείνουν ειλικρινή πίστη βασισμένη στο μήνυμα του Χριστού 4. προτείνουν άμεση επαφή με το Θείο Λόγο μέσω της Αγίας Γραφής, μεταφρασμένης σε λαϊκή γλώσσα
	B. Η προτεσταντική μεταρρύθμιση
Ερώτ. 3 <i>Πώς η Γερμανία φτάνει στον προτεσταντισμό;</i>	I. Στη Γερμανία: <ol style="list-style-type: none"> 1. Ο Λούθηρος υποστηρίζει ότι η σωτηρία της ψυχής είναι αποτέλεσμα μόνο της πίστης → Λουθηρανισμός 2. Ο αυτοκράτορας Κάρολος Ε΄ αποκηρύσσει τον Λούθηρο ως αιρετικό 3. Οι λουθηριανοί γερμανοί ηγεμόνες διαμαρτύρονται → διαμαρτυρόμενοι ή προτεστάντες 4. Σύγκρουση αυτοκράτορα - γερμανών ηγεμόνων → Ειρήνη της Αυγούστας (1555): <ol style="list-style-type: none"> α/ νομιμοποίηση Λουθηρανισμού β/ κάθε ηγεμόνας μπορεί να επιβάλει στην επικράτειά του το δόγμα που θέλει → διαίρεση Γερμανίας σε ρωμαιοκαθολικά κρατίδια και διαμαρτυρόμενα κράτη
Ερώτ. 4 <i>Πώς επιδρά ο Λουθηρανισμός σε άλλες χώρες και πώς στη Γαλλία;</i>	II. Επίδραση Λουθηρανισμού σε άλλες χώρες: <ol style="list-style-type: none"> 1. Διάδοση Λουθηρανισμού σε άλλες χώρες → αντίδραση Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας 2. Συγκρούσεις III. Γαλλία: <ol style="list-style-type: none"> 1. Καλβίνος → μεταρρυθμιστής 2. Νύχτα Αγίου Βαρθολομαίου (= σφαγή 2.000 Γάλλων καλβινιστών ή Ουγενότων) (24 Αυγούστου 1572) 3. Διάταγμα της Νάντης (1598): ελεύθερη άσκηση καλβινισμού υπό προϋποθέσεις

	Γ. Οι αντιδράσεις της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας
Ερώτ. 5 <i>Πώς αντιδρά η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία στον προτεσταντισμό;</i>	<p>Οργάνωση αντιμεταρρύθμισης: Σύνοδος του Τρέντο (Ιταλία) (1545-1563):</p> <p>Αποφάσεις: 1. για την ανασυγκρότηση της Εκκλησίας</p> <p>2. μέτρα εναντίον της Μεταρρύθμισης:</p> <ul style="list-style-type: none"> α/ κτίσιμο καινούριων επιβλητικών ναών σε ρυθμό μπαρόκ και με πλούσιο διάκοσμο β/ ενίσχυση λατρείας Θεοτόκου γ/ πολλαπλασιασμός εικόνων δ/ πολλαπλασιασμός τελετών <p style="text-align: right;">} Τόνωση πιστών</p>
	Δ. Η Ευρώπη μετά τη Μεταρρύθμιση
Ερώτ. 6 <i>Τι επιπτώσεις έχει στην Ευρώπη η Μεταρρύθμιση;</i>	<p>1. Ένας αιώνας (περίπου) μεταρρυθμίσεων → διαιρεμένη πνευματικά χριστιανική Ευρώπη:</p> <ul style="list-style-type: none"> α/ Βόρεια Ευρώπη: Προτεσταντισμός β/ Νότια Ευρώπη: Ρωμαιοκαθολικισμός γ/ Ελληνικός χώρος: Ορθοδοξία δ/ Βαλκάνια: Ορθοδοξία ε/ Ρωσία: Ορθοδοξία <p>2. Μετάφραση Βίβλου σε εθνικές γλώσσες → α/ ανάπτυξη εθνικών λογοτεχνιών β/ σφυρηλάτηση εθνικής συνείδησης</p> <p>3. Πρόοδος σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας</p>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

I. ΟΙ ΑΝΑΚΑΤΑΤΑΞΕΙΣ ΣΤΗ ΜΕΤΑΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

4. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ 15^ο ΩΣ ΤΟ 18^ο ΑΙ.


	A. Η Ευρώπη των κρατών			
Ερώτ. 1 <i>Πώς αναδύονται οι εθνικές μοναρχίες;</i>	I. Ανάδυση των εθνικών μοναρχιών Ευρώπη: διαιρεμένη σε πολλές ηγεμονίες και κράτη: <table style="margin-left: 20px;"> <tr> <td style="vertical-align: middle;"> 1. συγκρούσεις 2. άνοιγμα προς τον κόσμο 3. ενίσχυση βασιλικής εξουσίας </td> <td style="font-size: 3em; vertical-align: middle; padding: 0 10px;">}</td> <td style="vertical-align: middle;"> α/ ανάδυση αντίληψης έθνους-κράτους β/ οι ηγεμόνες: i. προσπαθούν να συγκροτήσουν ομοιογενή κράτη ii. καταπολεμούν κάθε δραστηριότητα που θεωρείται διασπαστικό στοιχείο </td> </tr> </table>	1. συγκρούσεις 2. άνοιγμα προς τον κόσμο 3. ενίσχυση βασιλικής εξουσίας	}	α/ ανάδυση αντίληψης έθνους-κράτους β/ οι ηγεμόνες: i. προσπαθούν να συγκροτήσουν ομοιογενή κράτη ii. καταπολεμούν κάθε δραστηριότητα που θεωρείται διασπαστικό στοιχείο
1. συγκρούσεις 2. άνοιγμα προς τον κόσμο 3. ενίσχυση βασιλικής εξουσίας	}	α/ ανάδυση αντίληψης έθνους-κράτους β/ οι ηγεμόνες: i. προσπαθούν να συγκροτήσουν ομοιογενή κράτη ii. καταπολεμούν κάθε δραστηριότητα που θεωρείται διασπαστικό στοιχείο		
Ερώτ. 2 <i>Ποια θρησκευτική πολιτική ακολουθεί η Ευρώπη ως την αρχή του 18^{ου} αιώνα;</i>	II. Θρησκευτική πολιτική 1. Ως τον 17 ^ο αιώνα: Εχθρική στάση απέναντι στους προτεστάντες A. Γερμανία: <ol style="list-style-type: none"> 1. Τριακονταετής πόλεμος (1618-1648) μεταξύ ρωμαιοκαθολικών και προτεστάντων 2. Συνθήκη της Βεσφαλίας (1648): <ul style="list-style-type: none"> α/ τέλος στη σύγκρουση β/ συρρίκνωση της δύναμης του γερμανού αυτοκράτορα B. Αυστρία: Καταδίωξη προτεστάντων από τους ηγεμόνες Γ. Γαλλία: Λουδοβίκος ΙΔ': α/ απαγόρευση προτεσταντισμού (1685) β/ ανάκληση Διατάγματος Νάντης 2. Αρχές 18 ^{ου} αιώνα: α/ πιο ανεκτική πολιτική β/ θρησκευτικά ζητήματα σε δευτερεύουσα μοίρα			
Ερώτ. 3 <i>Γιατί δημιουργείται ανταγωνισμός μεταξύ Αγγλίας και Γαλλίας;</i>	III. Ανταγωνισμοί Ενδοευρωπαϊκές συγκρούσεις. Λόγοι: προσπάθεια κρατών για: <table style="margin-left: 20px;"> <tr> <td style="vertical-align: middle;"> α/ οικονομική ισχύ β/ κυρίαρχη θέση στην Ευρώπη γ/ παγκόσμια υπεροχή </td> <td style="font-size: 3em; vertical-align: middle; padding: 0 10px;">}</td> <td style="vertical-align: middle;">Ανταγωνισμοί μεταξύ Αγγλίας - Γαλλίας</td> </tr> </table>	α/ οικονομική ισχύ β/ κυρίαρχη θέση στην Ευρώπη γ/ παγκόσμια υπεροχή	}	Ανταγωνισμοί μεταξύ Αγγλίας - Γαλλίας
α/ οικονομική ισχύ β/ κυρίαρχη θέση στην Ευρώπη γ/ παγκόσμια υπεροχή	}	Ανταγωνισμοί μεταξύ Αγγλίας - Γαλλίας		
Ερώτ. 4 <i>Ποιες σχέσεις αναπτύσσει η Ευρώπη με την Οθωμανική Αυτοκρατορία;</i>	IV. Η Ευρώπη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία Κοινός εξωτερικός εχθρός της Ευρώπης: Οθωμανοί Τούρκοι: A. Ακμή Οθωμανικής αυτοκρατορίας: Μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης: <ol style="list-style-type: none"> 1. άφιξη στην κεντρική Ευρώπη 2. ανεπιτυχείς πολιορκίες της Βιέννης (1529, 1683) 			

	<p>B. Παρακμή Οθωμανικής Αυτοκρατορίας:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Υποχώρηση Οθωμανών από τα ευρωπαϊκά εδάφη 2. Νέα ανερχόμενη δύναμη κατά των Οθωμανών: Ρωσία 3. Διομολογήσεις¹ (= εμπορικές προνομιακές συμφωνίες Ευρώπης-Οθωμανικής Αυτοκρατορίας)
	<p>B. Ο Θρίαμβος της απολυταρχίας και οι πρώτοι κλονισμοί</p>
<p>Ερώτ. 5 Ποιο πολιτικό καθεστώς επικρατεί στην Ευρώπη;</p>	<p>Πολιτικό καθεστώς: Μοναρχία (ή Απολυταρχία) (= βασιλιάς):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Συνεργασία ηγεμόνων + ευγενών 2. Εκτοπισμός αστών + τοπικών διοικήσεων
<p>Ερώτ. 6 Πώς φέρεται ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ στη Γαλλία;</p>	<p>I. Γαλλία: Ο Λουδοβίκος ΙΔ΄ (βασιλιάς-ήλιος):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Θεωρεί τον εαυτό του ως αντιπρόσωπο του Θεού στο βασίλειό του 2. αρχή του: ένας βασιλιάς, μία πίστη, ένας νόμος 3. ασκεί απόλυτο έλεγχο σε όλες τις κρατικές δραστηριότητες 4. πιστεύει: κράτος = βασιλικό αξίωμα 5. πλήττει με τη στάση του τα συμφέροντα: <ul style="list-style-type: none"> α/ της αστικής τάξης β/ των αγροτών γ/ μερικών αριστοκρατών <p style="text-align: right;">} → Διαφωτισμός² → Γαλλική Επανάσταση</p>
<p>Ερώτ. 7 Ποιοι λόγοι οδηγούν σε εμφύλιο πόλεμο την Αγγλία και ποιες είναι οι συνέπειές του;</p>	<p>II. Αγγλία:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Εμφύλιος πόλεμος (1642-1649) Λόγοι: οι βασιλείς <ul style="list-style-type: none"> α/ κάνουν θρησκευτικές διώξεις β/ παραμερίζουν το κοινοβούλιο γ/ κυβερνούν απολυταρχικά 2. Συνέπειες: <ul style="list-style-type: none"> α/ κατάργηση βασιλείας β/ Δημοκρατία της Αγγλίας, της Ιρλανδίας και της Σκωτίας γ/ Κυβερνήτης: Όλιβερ Κρόμβελ (κυβερνά δικτατορικά ως το 1659) δ/ αποκατάσταση μοναρχίας ε/ το κοινοβούλιο συνεχώς ενισχύεται στ/ Νόμος περί Προσωπικής Ασφαλείας (1679) : θεμελίωση ατομικών ελευθεριών ζ/ Ένδοξη Επανάσταση (1688) (= επανάσταση αστών + ευγενών): <ol style="list-style-type: none"> i. επιβολή αστικής τάξης ii. συνταγματική μοναρχία iii. κοινοβουλευτισμός iv. Διακήρυξη των Δικαιωμάτων³(1689)

¹ Η Οθωμανική Αυτοκρατορία παραχωρεί προνόμια στις Ευρωπαϊκές χώρες με μοναδικό αντάλλαγμα τη φιλία τους → Εκμετάλλευση Οθωμανικής Αυτοκρατορίας

² Διαφωτισμός = πνευματικό κίνημα που πιστεύει ότι άνθρωπος με τη βοήθεια της επιστήμης και της λογικής μπορεί να προοδεύσει και να αλλάξει τον κόσμο

³ Η αγγλική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων (Bill of Rights) του 1689 καθιστούσε παράνομες μια σειρά καταπιεστικών κρατικών ενεργειών στο Ηνωμένο Βασίλειο

	Γ. Δημογραφική εξέλιξη
Ερώτ. 8 Πώς εξελίσσεται δημογραφικά η Ευρώπη ως τις αρχές του 18 ^{ου} αιώνα;	I. <u>17^{ος} αιώνας</u> : 100 εκατομμύρια κάτοικοι II. <u>18^{ος} αιώνας</u> : αύξηση πληθυσμού. Λόγος: ελάττωση θνησιμότητας λόγω: 1. βελτίωση σοδειών 2. ελάττωση επιδημιών 3. λιγότεροι πόλεμοι
	Δ. Οικονομικές εξελίξεις
Ερώτ. 9 Πώς εξελίσσεται η οικονομία κατά το 18 ^ο αιώνα;	I. <u>Από την παραδοσιακή γεωργία σε μια αγροτική επανάσταση</u> 1. 90% του πληθυσμού ζει στην ύπαιθρο: γεωργοί 2. <u>18^{ος} αιώνας</u> : α/ Νέες καλλιεργητικές τεχνικές → καλύτερες σοδειές β/ Μείωση αγροτικού πληθυσμού: i. εργασία σε βιοτεχνίες ii. εργασία σε βιομηχανίες (στις πόλεις) II. <u>Από τη βιοτεχνία στη βιομηχανία</u> 1. <u>Πριν το 18^ο αιώνα</u> : Οικογενειακή βιοτεχνία με τοπικό χαρακτήρα 2. <u>Από το 18^ο αιώνα</u> : Βιομηχανίες: α/ Διάφοροι επενδυτές β/ χρήση μηχανών (=εκμηχάνιση) γ/ ανάπτυξη υφαντουργίας και μεταλλουργίας
Ερώτ. 10 Πώς εξελίσσεται το εμπόριο	III. <u>Εμπόριο</u> Α. <u>Ως το 17^ο αιώνα</u> : 1. Θαλάσσιοι εμπορικοί δρόμοι: Πορτογάλοι, Ολλανδοί 2. Μερκαντιλισμός (= επέμβαση του κράτους στο εμπόριο) B. <u>Το 17^ο αιώνα</u> : 1. Θαλάσσιοι εμπορικοί δρόμοι: Άγγλοι, Γάλλοι, Ολλανδοί 2. Μεγάλο ατλαντικό εμπόριο (Ευρώπη - αποικίες Αμερικής) 3. Τριγωνικό εμπόριο ¹ : Ευρώπη Αμερική  Αφρική Γ. <u>Από το 18^ο αιώνα</u> : 1. Μεγάλες εμπορικές δυνάμεις: Αγγλία, Γαλλία 2. Ελεύθερη οικονομική δραστηριότητα

1

Από → προς	Δίνει	Παίρνει
Ευρώπη → Αφρική	Εμπορεύματα: α/ υφάσματα β/ είδη μεταλλουργίας	Σκλάβους
Ευρώπη → Αμερική	Σκλάβους	Εμπορεύματα: α/ πρώτες ύλες β/ καρκεύματα γ/ ζάχαρη δ/ καφές κ.α.

<p>Ερώτ. 11 Τι γνωρίζετε για τη βιομηχανική επανάσταση;</p>	<p>IV. <u>Η βιομηχανική επανάσταση</u> 18^{ος} αιώνας (β' μισό): οικονομικές, κοινωνικές και τεχνολογικές μεταβολές → βιομηχανική επανάσταση: α/ ξεκινά στην Αγγλία β/ επεκτείνεται και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες γ/ φέρνει επαναστατικές αλλαγές στη ζωή των ανθρώπων (οικονομία - κοινωνία)</p>
<p>Ερώτ. 12 Πόσες κοινωνικές τάξεις υπάρχουν και πώς ζει η κάθε μία από αυτές;</p>	<p>E. <u>Η κοινωνία των εξελίξεων και των ανισοτήτων</u></p> <p>I. <u>Τρεις κοινωνικές τάξεις:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ευγενείς (= πλούσιοι γαιοκτήμονες) + κλήρος (= ανώτεροι κληρικοί) 2. Αστοί (βιοτέχνες, βιομήχανοι, ελεύθεροι επαγγελματίες κ.α.) 3. Λαός (= Αγρότες, χωρικοί, εργάτες, μικροεπαγγελματίες κ.α.) <p>II. <u>Συνθήκες ζωής:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ευγενείς: έχουν εισοδήματα από: α/ τα κτήματά τους β/ την είσπραξη φόρων από τους χωρικούς γ/ συμμετέχουν στην εξουσία 2. Αστοί (ισχυροποιούνται): α/ έχουν οικονομική δύναμη β/ ζητούν (σιγά σιγά) συμμετοχή στην εξουσία 3. Λαός: α/ άθλιες συνθήκες διαβίωσης β/ υπερβολική φτώχεια

	<p>Θοδόξους χριστιανούς δ/ επιβάλλει φορολογία για τις ανάγκες της Εκκλησίας ή της οθωμανικής διοίκησης</p> <p>2. Οι Οθωμανοί μέσω του οργανωμένου διοικητικού δικτύου της Εκκλησίας (μητροπόλεις, επισκοπές, μοναστήρια, ενορίες) διοικεί τους υπόδουλους Έλληνες</p>
<p>Ερώτ. 6 <i>Τι ρόλο παίζει η κοινότητα κατά την τουρκοκρατία;</i></p>	<p>Β. Ο Θεσμός της κοινότητας (= είδος τοπικής αυτοδιοίκησης) Η κοινότητα: α/ εκλέγει τους προκρίτους (= κοινοτικοί άρχοντες) β/ αντιμετωπίζει συλλογικά τα προβλήματα γ/ καλλιεργεί το δημοκρατικό πνεύμα</p>
<p>Ερώτ. 7 <i>Τι γνωρίζετε για τους Φαναριώτες;</i></p>	<p>Γ. Οι Φαναριώτες 1. Φανάρι = συνοικία γύρω από το Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης 2. Φαναριώτες = μορφωμένοι και γλωσσομαθείς λαϊκοί αξιωματούχοι που: α/ παίρνουν αξιώματα στην οθωμανική διοίκηση: i. Δραγουμάνος (= διερμηνέας) της Υψηλής Πύλης ii. Δραγουμάνος του Στόλου iii. Δραγουμάνος του Ηγεμόνα των παραδουνάβιων Ηγεμονιών β/ αποκτούν κύρος γ/ εξελίσσονται σε κοινωνική ομάδα δ/ αποκτούν μεγάλη οικονομική δύναμη και επιρροή</p>
<p>Ερώτ. 8 <i>Τι ήταν οι κλέφτες και οι αρματολοί;</i></p>	<p>Δ. Αρματολοί και κλέφτες 1. Αρματολοί = ένοπλα σώματα από Έλληνες για τη διαφύλαξη της τάξης 2. Κλέφτες = ένοπλοι Έλληνες που καταφεύγουν στα βουνά για να αντισταθούν στους Οθωμανούς και ζουν κλέβοντας Συχνά: Κλέφτες ⇔ Αρματολοί = πρωτεργάτες της Ελληνικής επανάστασης</p>
<p>Ερώτ. 9 <i>Ποιες οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές έχουμε από το 15^ο ως και το 17^ο αιώνα;</i></p>	<p>Ε. Οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές 1. <u>15^ο-16^ο αιώνας</u>: δυσμενείς συνθήκες → καμία οικονομική πρόοδος 2. <u>17^ο αιώνας</u>: εμπορικές σχέσεις μεταξύ Οθωμανικής αυτοκρατορίας + ευρωπαϊκών δυνάμεων = βελτίωση της ελληνικής οικονομίας: α/ Ανάπτυξη εμπορίου των Ελλήνων β/ Αλλαγές στην αγροτική οικονομία: καλλιέργεια νέων προϊόντων (π.χ. βαμβάκι, μετάξι κ.α.) γ/ Ενίσχυση της κτηνοτροφίας δ/ Ανάπτυξη βιοτεχνίας → εταιρίες, συνεταιρισμοί (π.χ. Αμπελάκια) → νέα εύπορη τάξη = αστική τάξη (= έμποροι, βιοτέχνες, πλοιοκτήτες)</p>

<p>Ερώτ. 10 Τι γνωρίζετε για την παιδεία των υπόδουλων Ελλήνων;</p>	<p>III. <u>Παιδεία του υπόδουλου Ελληνισμού</u> A. Παιδεία 1. <u>Έως τον 17^ο αιώνα:</u> Η Εκκλησία την παιδεία αναλαμβάνει : Πατριαρχική Ακαδημία Κωνσταντινούπολης + πνευματικοί άνθρωποι που σπουδάζουν στη Δύση¹ = Θρησκευτικός ουμανισμός 2. <u>Τέλη 17^{ου} αιώνα:</u> α/ αύξηση σχολείων β/ περισσότερες εκδόσεις βιβλίων γ/ Νεοελληνικός Διαφωτισμός (ιδέες Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού): i. <u>χαρακτηριστικά:</u> α/ Κλασική παιδεία β/ Θετικές επιστήμες γ/ λαϊκή γλώσσα δ/ ορθολογική σκέψη ε/ αίτημα για πολιτική ελευθερία και ισότητα ii. <u>εκπρόσωποι:</u> α/ Ρήγας Βελεστινλής ή Φεραίος β/ Αδαμάντιος Κοραής κ.α. γ/ Κοσμάς Αιτωλός: αγωνίζεται για: i. τη διάδοση της παιδείας ii. τη στήριξη της Ορθοδοξίας</p>
<p>Ερώτ. 11 Πώς αναπτύσσεται η τέχνη το 17^ο αιώνα;</p>	<p>B. Τέχνη και λαϊκός πολιτισμός <u>17^{ος} αιώνας:</u> 1. Ανάπτυξη αρχιτεκτονικής και ζωγραφικής 2. Ανάπτυξη λαϊκής τέχνης κυρίως της μουσικής: δημοτικά τραγούδια 3. Λαϊκή τέχνη + δημοτικά τραγούδια + ήθη + έθιμα = ελληνική παράδοση → διατήρηση ελληνικότητας</p>
<p>Ερώτ. 12 Πού υπάρχουν ελληνικές παροικίες στο εξωτερικό και τι προσφέρουν στον υπόδουλο Ελληνισμό;</p>	<p>IV. <u>Ο παροικιακός Ελληνισμός</u> <u>Τέλη 18^{ου} αιώνα:</u> Οι παροικίες στη: α/ Βαλκανική β/ στη Ρωσία γ/ στην Ευρώπη (δυτική (Βενετία, Τεργέστη), κεντρική (Βιέννη) και ανατολική): 1. αποτελούν εστίες οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης 2. έχουν σχολεία με Έλληνες μαθητές 3. εκτυπώνουν ελληνικά βιβλία και τα αποστέλλουν στην υπόδουλη Ελλάδα 4. εκδίδουν εφημερίδες, φιλολογικά περιοδικά, τα έργα του Ρήγα Φεραίου 5. χρηματοδοτούν και ιδρύουν σχολεία στην υπόδουλη Ελλάδα (Γιάννενα, Σμύρνη κ.α.)</p>

¹ Ο πατριάρχης Κύριλλος Λούκαρης αναθέτει στο Θεόφιλο Κορυθαλλέα τη διεύθυνση της Πατριαρχικής Ακαδημίας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ - ΑΣΤΟΧΙΑΣ

Α΄ Τετράμηνο

α/α	Ημερομηνία	Βαθμός	Παρατηρήσεις	Υπογραφή κηδεμόνα
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				
26				

Β' Τετράμηνο

α/α	Ημερομηνία	Βαθμός	Παρατηρήσεις	Υπογραφή κηδεμόνα
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				
26				

Σχόλια - Παρατηρήσεις κηδεμόνα

α/α	Ημερομηνία	Σχόλιο - Παρατήρηση
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		
25		
26		
27		
28		
29		
30		